

შინაარსი

ჟურნალ „ჯეჯილისა“

ქვეყნული
ბიბლიოთეკა

I ნანი-ნანა, ჩემო პაწიავე, სურათი	322
II წყარო, ლექსი ვანო ჭიჭინაძისა	323
III მცვივანა ვარსკვლავები, ზღაპარი იტასი	324
IV ფერია და ზაზუნა (ფრანგულით) მედიო ლ—ძისა	328
V ტყუილი შიში (დასასრული) კუდრაქასი	331
VI ყვავი და მამალი იგავ არაკი. ი. სიხარულიძისა	336
VII უშვილო მეფე დედოფალი (ზღაპარი) ვად. ქრელაშვილისა	338
VIII წვრილმანი: ანდაზები, გამოცანები, შარადა, აკრო- სტიხი და ახსნა	349
<hr/>	
IX დედა. ლექსი შიხ. გერმანაშვილისა	351
X ორი დობილი. მოთხრობა გ. ქრელაშვილისა	352
XI ცხერის-თავა მელანია (დასასრული) ილია ფერაძისა	362
XII ფინიას გმირობა ბავრატ ბეთა ელისა	369
XIII (დასასრული) ხტუნია, კუდრაქასი	376

მომწიბო ხელის მოწერა

გ ე გ ი ლ შ ე

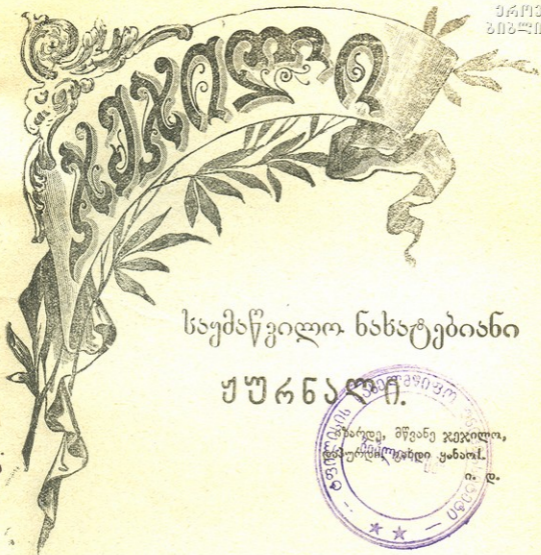
1916 წლისა.

„ჯეჯილისა“ რედაქცია სთხოვს ყველას, რომ მის დაუკი-
თხანეთ ჟურნალიდან არაფერი არ გადაიბეჭდონ.

რედაქცია უმორჩილესათ სთხოვს ხელის მომწერლებს ვა-
ხაც ხვედრი ფული არა აქვთ შემოტანილი — დააჩქარონ
გამოგზავნა.

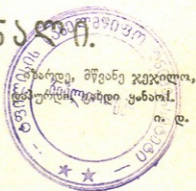

ქართული
ბიბლიოთეკა

საქმაწვილო ნახატებიანი

ქურნალი.

156.

თბილისი, 1916 წ.

← წიგნი და მისი მფლობელი →

თ ბ ი ლ ი ს ი

ელექტრომბეჭდავი „შრომა“, მუხრანის ქ. № 12.

1916

ნანი ნანა, ჩემო პაწიჯე!

ფ ყ ა რ ო.

ოფლის თავსე, მალალ ქედსე,
გადმოშუის ღარის წყალი¹⁾
მძივებით გობში სცვივა,
არ გსურს თვალი მოაცილო.

ცივი არი ენულივით,
ზაფხულშია საამური
რამდენსა სვამ არ გაგბერავს,

შეგერგება როგორც ჰური.

გამვლელი და გამომკლელი
წუაროს გვერდით დაისვენებს,
ისე მკსავრი არ გაივლის
თუ წელით ეელს არ გაისველებს.

აკერ მოდის ხელადებით
უანის ძუძა თავ გაკრული,
დაეწაფა ღარის წყალსე
გაიჯერა მანაც კული.

წუარო სოფელს არ ივიწეებს,
მორაკრაკებს ნაკადულათ,
ბუნქების ქვეშ ევაზილებში
იძალება ის ქურდულათ.

ვანო ჭიჭინაძე.

¹⁾ ღარის წყალი წუაროს სახელია რაკაში.

მცვივანა ვარსკვლავები.

(ზღაპარი).

სსოვარ დროს, როდესაც ჩვენი ჰანის ჰანების სსენებაც არ იყო, ცსოვრობდა ქვევანაზე ერთი კეთილი ფერია. სასხელათ მარინძი ერქვა. ისეთი კეთილი რამ იყო, რომ არავისათვის არაფრის უარის თქმა არ შეუძლო. მთსოვნელს ეოველ სურვილებს უსრულებდა, ამისათვის მისი სასახლე მუდამ სავსე იყო მთსოვნელებით, არასოდეს მოსვენება არა

ქონდა ფერია მარინძს. ფერიამ კარგათ იცოდა, რომ ეოველი სურვილის ასრულება შეუძლებელია, ისიც იცოდა, რომ ზოგი ერთი სურვილი არ იყო ასასრულებელი, მაგრამ მას უარის თქმა არ შეუძლო. ზოგი სთსოვდა სიმდიდრეს, ზოგი სასხლკარს, სსეუები საქონელს, ეველას რამე აკლდა, ეველას რამე უნდოდა. ფერია სიამოვნებით ასრულებდა ღარიბი სალსის თსოვნას, მაგრამ მეტის მეტი ბევრი მთსოვნელი აწუხებდა მას. მან არა ერთხელ სცადა დამალოდა

ხალხს ხან ტეეში, ხან მინდვრებში, მუდამ ემბ-
და მიუწეებულ ადგილებს, მაგრამ ამაო ცდა იყო,
ხალხი ეველგან ჰოულობდა მას და აწუსებდა თხოვ-
ნით. ბოლოს მარიაძმა დასტოვა თავისი მშვენიერი
სასახლე და თავი შეაფარა მთა ადგილას, ბებიის ჰა-
ტარა ქოსში. მარიაძის დაკარგვამ ხალხი მეტათ შეა-
წუსა და შეაძინა. ბევრმა მიატოვა თავისი საქმე და
გაუდგა მის საძებნელათ. უოველი კუთხე ქვეყნისა
ინახულეს, მაგრამ ფერია ვერ ნახეს. ფერია მარია-
ში კი ძრიელ კმაყოფილი იყო, რომ ვერ მიაგნეს
მის ბინას, ის ხშირათ გამოვიდოდა სოლმე, და ჰა-
ტარა კუნძუე ქოსის წინ, დაჯდებოდა დასასვენებლათ.
გავიდა ხანი. ერთ მეცხვარეს ცხვარი დაეკარგა. წა-
ვიდა მთებში მის საძებნელათ და იქ მარიაძს წააწ-
უდა. ისე გაეხარდა მეცხვარეს მარიაძის ნახვა, რომ
კინაღამ დაავიწუდა ეთხოვა მისთვის ცხვრის ჰოვნა-
ში დასმარება. მაგრამ უეცრათ გაახსენდა; რასაკვირ-
ველია მარიაძმა აუსრულა სურვილი, აჰოყნინა ცხვა-
რი. განარებული მეცხვარე დაბრუნდა თუ არა სას-
ლში ეველას უამბო მარიაძის ამბავი. მეორე დღეს
გაეშურა ხალხი თავის ფერიასთან სათხოვნელათ.
ფერიამ ისევე დაიწუო მთხოვნელების დასახუქრება
სიმდიდრით, სიღამაზით, ჭკუით, სიმამაცით და სხვა.
ისევე დაუდგა მას მოუსვენარი ცხოვრება, მთელი
დღეები არ ასვენებდენ მარიაძს. ასე განვლო ძრავალ-
მა წლებმა. მარიაძი ცდილობდა ხალხი შეეჩვია რო-
გორმე შრომას და შრომის მიხედვით სურვილების
ასრულებას. მაგრამ არ იქნა, ვერას განდა, ხალხი

ისე დაჩვეული იყო, რომ სხვებს აესრულებინათ მათი სურვილები, რომ გაურბოდნენ შრომას. მარიამი მიხვდა, რომ მან ხალხი ძალიან გაანებოვრა და თუ დროზე საძუძამოთ არ გამოვრდება მათ, სრულიათ დაიღუპებიან. ამისათვის ერთ დღეს, როდესაც სოფელში გაჩაღებული ქორწილები იყო, ფერია განაზარა მთებში და ერთ მიუვალ მთის წვერვალზე დაბინავდა. დიდ ხანს იკლოვა ხალხმა თავისი მწუკლობელი ფერია, დიდ ხანს ეძიეს, მაგრამ ამათ. ბოლოს ერთმა მონადირემ მთაში დასწრა არწივი, დაკოდილი ფრინველი აფრინდა და დაიძალა მთის მწვერვალის ნაპრაღში. მონადირე გამოუდგა უკან... და უეცრათ მარიამს მოჰკრა თვალი. მეტათ გაეხარდა მონადირეს ფერიის ნახვა და სთხოვა რომ დაეჯილდოებინა იგი მარდი ძკლავით, რომ მისი ნახროლი არ ასცდენოდეს თავის დღეში ნადირს. ფერია ამ აუსრულა სურვილი და თან სთხოვა, რომ არავისთვის არ გაემხილა მისი ნახვა. მონადირემ მართალია აღუთქვა, მაგრამ არ აუსრულა სიტყვა და მთელს ბარს მოედო სასისარულო ამბავი. მეორე დღეს ხალხი გაეშურა ფერიისაკენ, თუმც მწელი იყო იმ სიმაღლეზე ასვლა, მაგრამ თავს არ იზოგავდნენ, ბევრი კიდევ ჩაცვიდნენ უფსკრულში და დაიღუპნენ, მაგრამ ხალხი არ ჩერდებოდა, მიდიოდა და მიდიოდა მასთან. მარიამმა ესლა კი გადასწვეიტა საძუძამოთ მიეტოვებინა დედა-მიწა, მას ბრძელ აწუსებდა ადამიანის უჭკუობა, ეცოდებოდა ხალხი, მაგრამ სწორეთ მათ სასარგებლოთ უნდა მიეტოვებინა დედა-მიწა. ერთ

მშვენიერ ღამეს, როდესაც ცაზე ბრწყინავდნენ ვარსკვლავები მარიაშმა მოისმო ერთი მათგანი. ციდან ხომოცურდა ერთი მშვენიერი ვარსკვლავი, ორმა ფრთიანმა რაინდმა შესვეს ფერია ვარსკვლავსე და გაიქცეს ცისკენ.

ამის შემდეგ ფერია მარიაში ცხოვრობს ცის სივრცეში. ხალხმა თავი დაანება მის ძებნას, რადგან ერთმა ადამიანმა დაინახა მარიაში ვარსკვლავსე მჯდარი და ცისაკენ მიმჭრინავი და ამცნო ხალხს ეს ამბავი.

ხალამოთბით, როდესაც ცაზე ვაბრწყინდებოდნენ ვარსკვლავები, ხალხი გამოდიოდა მოედანსე და იქიდან უფროდენ: დაბრუნდი, ჩვენო მარიაშ, დაბრუნდი ჩვენთან!

ერთ ღამეს მეცხვარე დარაჯობდა თავის ცხვარს და დაინახა, რომ ცას მოსწედა ვარსკვლავი.

იმას ეკონა, რომ ეს მარიაში იყო. ეკონა ფერია ისევე დედა-მიწას უბრუნდება და წაიხურჩულა თავის სურვილები, რომლებიც ასრულება მას გულით უნდოდა, მაგრამ, სურვილი არ აუსრულდა.

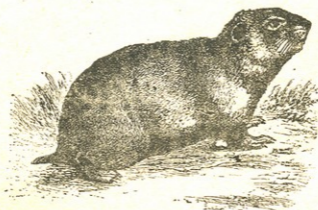
„ხალბათ ეს მარიაში არ არის“ გაიფიქრა მეცხვარემ.

მას შემდეგ ვოფელთვის, როგორც კი ცაზე გაეკვრის მოწევეტილი ვარსკვლავი, ხალხი ფიქრობს: ეს მარიაში გვიბრუნდებაო და ჩქარობს თავისი გულითადი სურვილი წასხურჩულოს.

დაბრუნდა კი მარიაში როდისმე დედა-მიწასე თუ არა, ეს არავინ იცის! ის კი ვიცით, რომ ვერავინ მიხვტო მის ბინას.

ფერია და ზაზუნა.

ეო ერთი ზატარა ზაზუნა. ცხოვრობდა იგი ლამაზ ტყეში. დედა მისს მძვენიერი რბილი, სავსით დაფენილი სორო დაეშადებინა, მაგრამ დორმუსეტს (ეს მისი სასველი იყო) ურჩევნოდა გარეთ სირბილი, გამხმარ ფოთლებში, იმის აზრით ისიც საკმარისი იყო, რომ მთელი ზამთარი ემინა. ერთ დღეს, დედა მისი ჩვეულებებისამებრ გავიდა საზრდოს სამოვნელათ და დორმუსეტი მძვენიერათ, თბილათ მოკუნტული სოროს ერთ კუთხეში დასტოვა.

— ჩემს მოსვლამდე მკონია არ გაიღვიძებს, გაიფიქრა დედამ, მაგრამ დორმუსეტს მალე გაეღვიძა და ჰერის ჩაელაზვა მოენატრა. გამოცურდა ხელხელა სოროდან, მერე სირბილი დაიწყო და აქეთ იქით იეურებოდა, ცოტაოდენ სმაურობასე უკანა ფეხებზე შესდგებოდა და ეურებს აცქვიტამდა სოლმე, მისი ხავერდის ტანსაცმელი სისუფთავისაგან ჰრიალებდა, ესეც დედა მისის წეალობით.

დორმუხეტი განუწევტლივ დასტოდა აქეთ-იქით. მისი კუდი ჰატარა გვირილებს უღიტინებდა და ესენიც სიცილს ძლივს იკავებდნენ. უცებ რაღაცა დაეცა დორმუხეტს ცხვირზედ. რა იყო? წაივლო თათი შუბლზედ! ესლა ისევე ის რაღაცა ცივი კუდზედ დაეცა, საჩქაროთ მოტრიალდა და კიდევ დაეცა რაღაც! ვაიმე, წვიმა ეოფილა! და მე კი რა შორსა ვარ სასლიდან? რას იტყვის დედა ჩემი, როდესაც ჯანისამოსს გაფუჭებულს დაინახავს. ზირკელათ ბუჩქის ქვეშ მოინდობა შემრობა, შემდეგ სის ქვეშ, მაგრამ წვიმა სულ უფრო და უფრო მატულობდა, და ჩვენი საწვავლი ზაზუნა იმედს ჰკარგავდა, როდესაც უცებ, სულ მანლობლათ შეამჩნია უშველებელი სოკო, რომელიც ისე წამოსკუპულ იყო, როგორც ნამღვილი განსნილი ქოლვა.

— აი აწორეთ, მეც ეს შესაჭირებია! იფიქრა დორმუხეტმა, გაეშურა სოკოსაკენ და მის ქვეშ მოიკუნტა. ცხვირი თათებში ჩაიძალა, და კუდი კიდევ ზეიდან გადამიფარა. და ერთი თვალის დასამხამებარზედ მაგრათ ჩაქმინა.

ამ დილით მსოლოდ დორმუხეტს კი არ მოუსწრო წვიმამ გზაში, არამედ ჰატარა ფერიანაც, რომელიც აქა-იქ დაფრინავდა გასართობათ, და სახლს გაშორდა. ფრთების დასველება ეჯავრებოდა და ფეხების გაჭუჭყიანებასაც ერიდებოდა, ამიტომაც სულ აქეთ-იქით იფურებოდა. მან შეამჩნია სოკო და დორმუხეტი მის ძირას, — ჩემთვისაც იქნება ადგილი, გაიფიქრა ჰატარა ფერიამ, და სოკოს ღეროს მიეფარა.

დორმუსეტს ეძინა, სულ სურინაჲდა; ფერხამ მალე მოიწუნა, რადგანაც არ იყო მიხვეული ტუილა გაჩერებას. უცებ რადაც აზრმა გაურბინა თავში და გულისანთ გადისარსარა, მოავლო თავისი ორი ჰატარა კლავი სოკოს, შუახედ გადატეხა და ისე აფრინდა მძლავრ ხვენი ფერია დიდ სოკოს თავით ხელში, რომელიც ქოლგის მაგიერობას უწევდა აქამდის.

ამ დროს კი დორმუსეტი ტკბილ სიზმარსა ჰხედავდა, ოს, ისეთ ტკბილსა რომ რაღა! ვითომ აღმოაჩინა ოქროვანი ბინა ნუდლი ნიგოზით სამსე ადგილი ბაღას ქვეშ იყო დამალული. თითონ კი ვითომ იქ იჯდა და ნიგოზს ღრღნიდა... უცებ თავბრუ დაესხა, უველბაფური უკუღმით დატრიალდა, მეორე გვერდზე გადაბრუნდა და მოინდომა სულ ასწავთ ჩამინება, მაგრამ სიზმარი გამქრალიყო. გახსილა თვალები, წვიმა განუწვევტლივ მოდიოდა და მოდიოდა.

დორმუსეტმა თვალები დაისრისა და მორთო უვირილი:

„ვაბიე, სადაა ჩემი ქოლგა, ვინ წაიღო! დედა რაღას მეტყუვის ესლა, მე საცოდავს, როდესაც ასე სველს დამიხახავს. მიძველეთ, ღუთისნიერო!“

(ფრანგულით)

მელია ღ—ძე.

ტყუილი შიში.

(დასასრული)

აჟშები რომ შინ მოვიდენ, ერთმა-
ნეთს აღარ აცლიდენ და ეველს-
ფერს უამბობდენ დედას. რაც კი
ძიასთან ნახეს და გაიგეს.

— აბა ესლა გავაკეთოთ აკვა-
რიუმი; სოქვა ბოლოს კატომ.

— ესლა ძილის დროა, ვივან-
შმოთ და მერე უნდა დაიძინოთ,
აკვარუმის გაკეთება ხვალისათვის

გადაიდოს, უთსრა დედამ.

ვასშმის შემდეგ ვანომ და კატომ კრახებით სახეს
ქილა თავის საწოლ ოთახში გადაიტანეს.

— უუურე ერთი, როგორ ვიწროთ არიან საწულე-
ბი, ვინ იცის ღამე რა ჩსუბი ექნებათ. ამბობდა ვანო.

— ძართალს ამბობ, ვანო, ნახე ერთი ეს დი-
დი კრახი ესლავე როგორ ჩასჭიდებია ჰატარას, მო-
დი მოვაძოროთ, თორემ ცოდოა.

— უნდა მოვაძოროთ, მაგრამ ამისთვის ჯოხნი
გვინდა, ძართლა, სამსარეულოში შენი ჰატარა ნი-
ჩაბი გდია, აბა ერთი მომიტანე.

კატომ ნიჩაბი მოარბენინა, ქილაში ჩაჭუკეს და

კრახებს გაშველება დაუწევს. ამ დროს დედა შემოვიდა.

— აი თქვე სამაგლებო, ჯერ კიდევ არ გძინავთ! თავი დაანებეთ მაკ კრახებს და ჩქარა დაწექით.

ბავშვების ნიჩაბი ქილაში მიატოვეს და საჩქაროთ დაწვეს.

ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა. უფროსებიც დაწვეს. ერთი საათის შემდეგ მთელ ოჯახს მაცრათ ეძინა.

ღამე დედას ძილში რაღაც ფახუნი მოესმა, თავი წამოიწია, უურის გდება დაიწყო, თითქოს ვიღაც ხელ-ხელა მოიპარებოდა.

— რა უნდა იყოს, ქურდები სომ არ შემოიპარენ! გაიფიქრა დედა.

ის იყო დაპირა სანთლის ანთება, რომ მოესმა საშინელი ყვირილი.

თურმე ამავე დროს მოსამსახურე ქალსაც გაეღვიმა. ამასაც შემოსმოდა რაღაც უცნაური სმაურობა, შხალერის შრიალი, იატაკზე ფსაკუნნი.

ეს მოსამსახურე ქალი წამოდგა და გაეძარტა ემაწვილების ოთახისაკენ. წუმწუმა არ მოხვდა ხელში და ფეხშიშველამ ბნელაში მოინდომა ოთახები გაეგლო, იცოდა რომ ფანჯარასე, ემაწვილების ოთახში, წუმწუმა დაუსვდებოდა. მაგრამ გადასდგა თუ არა ორი ნაბიჯი წააწყდა რაღაც მოძვეტო რამეს, რომელმაც საშინლათ უჩხვლიტა.

— გველია! გაიფიქრა მან და საშინლათ შეკვივლა.

და აი ეს ყვირილი შემოესმა დედას და სხვებსაც. ეველა წამოვარდენ ქვეშაგებიდან.

მაშა თოფით სელში შევარდა ემაწვილების ოთახში. მას ეგონა, რომ ავაზაკები შემოგარდნენ სახლში და ამოკლიტეს ემაწვილები. აღელვებული დედა მივარდა ემაწვილებს. ნამძინარევი ვანო ზეზე წამოვარდნილიყო. კატო შიშით კანკალებდა და სმა ძილდა ტიროდა. იატაკზე სმაურობით რღაცა დაეცა, რაღაც გატედა, გადაბრუნდა.

— რა ამბავია?

— რა მოხდა?

რამდენიმე ხანს ვერავის ვერაფერი გაეგო, რომ დესაც სახთელს მოუკიდეს და ცოტა არ იყოს დამშვიდდენ—ნახეს, რომ ქურდებს და ავაზაკებს აქ ხული არა აქვთ. ფანჯრის წინ წაქცეული მაგიდა ეგდო, იატაკზე წველის გუბები ევარა შუშის ნამტვრევები.

კედელთან მიუღებელი იდგა ფერ შინდილი მოსამსახურე ქალი და მთლათ კანკალებდა. ბნელაში რომ რაღაცას ეკბინა, ამის შიშით მაგიდა და ზედ რაც ელაგა გადაებრუნებინა. კედლებზე, იატაკზე, ფარდებზე და საწოლებზე დაცოცავდა თავიანთი გრემული ფეხებით კრახები. მერე რამდენი!

— დემართო ჩემო! ეს რა ამბავია! წამოიძახა დედა.

— რა დაგემართა, ჰკითხავდა მოსამსახურე ქალს მაშა.—შეგემინდა ძალიან?

ის ასლა კი მიხვდა უველაფერს. ბნელაში შიშველი ფეხი დაედგა კრახებზე. გველი არაფერ შუაში იყო.

უსათუოთ ღამე კრახები ამონულიყვენ კატოს. მათარა ნიჩბის საშვალეებით ზემოთ. ემაწვილებს ძილის

წინეთ დავიწვებოდათ იმის ამოღება. და რაკი სუ-
 მით ამოსულიყვენ მთელ ოთახს მოსდებოდენ.
 კრახები დაცოცავდენ და ისე უცნაურათ ფანჯრობდენ
 და ფხაკუნობდენ, რომ დედაც და მოსამსახურე ქა-
 ლიც გაუღვიძებინათ.

— რასეგ შემოგიყვანიათ ეკ კრახები ოთახში!
 უთხრა მკაცრათ მამამ.

მაგრამ ახლა გამოძიების დრო არ იყო, უნდა
 დაეჭირათ ეველა კრახები და დაწოლილიყვენ დასა-
 მინებლათ.

მოჭევენ ნადირობას კრახებსე. უმაწვილებიც დი-
 დებს სიამოვნებით შველოდენ.

— აბა, სად ჩაკსება ეს კრახი! წამოიძისა კატომ.
 მას საწოლის ქვეშიდან ამოეყვანა.

— სად უნდა ჩაკსება. გადაუარეთ ფანჯარაში,
 შორხა და გათაჟდა, უთხრა მამამ.

ბავშვებს ენანებოდათ კრახების გადაურა. სულ აკ-
 ვარიუმსე ფიქრობდენ, მაგრამ შიშით მამას ვეღარა-
 ფერს ეუბნებოდენ და თითო თითოთ კრახებს ფან-
 ჯრიდან ისროდენ.

— კრახები თათონ მიცოცდებიან სღვაშდის,
 ფიქრობდა კატო, და ცდილობდა რაც შეიძლება
 შორს გადაეკდო, რომ უფრო ახლო ეოფილიყვენ
 სღვასთან.

ერთი საათის შემდეგ ეველანი დამშვიდდენ და
 თავ-თავიანთ ღოგინებში ჩაწევენ. ბავშვები სულ თა-

ვის კრახებსე ფიქრობდენ: ვინ იცის საწულები ვერ
მიცოცდენ ზღვაძდინ?

— ამას იქით ჩვენ სომ აღარ დაგვაჭერინე-
ბენ კრახებს, ბუტბუტებდა კატო.

— აღარც აკვაროუმი გვექნება! ფიქრობდა ვანო.

კუდრაჭა.

(თარგმანი.)

ყვავი და მამალი.

(იგავ-არაკი).

ვაჟმა შესთხოვა მამალსა:
„შენი ჭირიმე, შენო,
მითხარი ჩემზე რაც იცო
განჯიან—მონასმენიო.“
სომ მოსწონთ ჩემი
გალობა—

მალამო სევდა—წელულისო,
სომ კი ვარ ღირსი დიდების
და ქება სისარულისო??.“

მამალმა უთხრა: „ნეტავ რას
მიეღებ—მოეღებო,
როდესაც გალობ, მუსეღზე,
ვჯიცავ, სიცილით ვსკდებო;
ამაზე სალხი რად გინდა,
მე თვითონ გეტყვი ზირშიო,
რომ არც არავის უყვარხარ,
და არც ქების ხარ ღირსიო!!!“

გაბრაზდა უვაჟი, სთქვა: „რად ვარ
ასეთი უბედურიო!!.“

აწ არ ვიძღვრებ არას დროს,
რადგანაც ხართ უბედურიო!..“

ერთსეულ ერთ ღარბიბ გლეხს კარსე
 მოადგა განსჭირია,
 რაღაც უეცრათ მოუკვდა
 მას მარჩენალი ვირია;
 დადის საბრბლი ესოში,
 ცრემლებს ღვრის ფერმიმკრთაღია,
 ამ დროს უვანჩღამ ქემთსვევით
 უცებ გლეხს მოჭკრა თვალღია;
 უთხრა: „სომ სეღაფ, მოგედღ
 გუღს სეგდის შავი მურიღ,
 ეს იმიტომ, რომ არ გესმით
 ჩემი სმა სანამურიღ“!..

სოგიერთ კაცსაც ასე სჭირს—
 (ჩვენშიც ბევრს ნახავთ ასეთებს)
 უვღდასე უფრო ის ვვირის,
 ვინც რომ არაფერს აკეთებს.
 თუ სეღავს არად აგდებენ.
 ცამწურალი დგება განსეღა,
 ფიქრობს: ცხოვრება უმისოთ
 ვერ ივღის თავის გ'ნასეღა;
 მაგრამ ვინ ძღღუმს ცხოვრება
 თავის გ'ნას ააციღოსნა?!?
 მკითხველო, ღმერთმა გვამორღის
 ამგვარ კაცს, სანსციღოსნა.

უშვილო მეფე-დედოფალი.

ზღაპარი.

ყო და აზრ იყო რა—იყო ერთი უშვილო მეფე-დედოფალი. ისინი ძრეულა დარდობდენ, რომ სიბერე უასლოვდებოდათ და უშეოთა რჩებოდენ. ერთ დღეს მეფემ გასცა ბრძანება: შეეკრივნათ რაც იმის სასულძმწიფოში მკითხავ-მისანი იყო და ეკითხათ: იქნება ვისმე რამე სცოდნოდა შვილიერობისა. ბრძანება მეფისა და აღსრულება ერთი იყო, შეჭურეს მკითხავ-მისანი, მაგრამ დედოფალს ვერა ეწამლა-რა. ამ ამბავს ეური მოჭკრა ცხრა-მთას იქით დევმა. გამოსწია უშვილო მეფისკენ და კითხვის—კითხვით მოვიდა იმის სასულძმწიფოში. ერთი დღეს მეფე და დედოფალი სსედან დაღონებული სასასლუში და შეეკითხებინა ერთმანეთს: აბა რა არი ჩვენი სიცოცხლე, ნუ თუ მართლა ასე უშეოთ უნდა დავიხლოცნეთა? ჯერ სიტყვა არ გაეთავებინათ, რომ მეფე დედოფალთან მივიდა დევი, მისცათ სალამი და მოიკითხათ. მეფეს გაუკვირდა დევის წვევა და ჭკითხა: რისთვის გაჭრჯილხარო. დევმა მოახსენა მეფეს, რომ იმან ეური მოჭკრა იმის უშვილობას და, როგორათაც მცოდნე შვილიერობისა, გამოეძურა. მეფე-დედოფალს ძრეულ გაესარდათ ეს ამბავი, მიიწვიეს დევი სადილზე და კაი დროება გაატარებინეს, ბოლოს ჭკითხეს სასუიდელზე. დევმა მოახსენათ: ჩემი სასუიდელი ზირ-მშო შვილიაო, რაც შეგე

ძინება ქალი იქნება, თუ ვაჟი. — იქნება ერთი შეგვეძინოსო, შეჭნიძნა დედოფალმა!

— ერთთან მე საქმე არა მაქვსო, მიუგო დემა.

რა ექნათ მეფე-დედოფალს, უძეოთ დაბრუნას, ისევ ჰირძმო შვილის დაკარგვა ამჯობინეს და დაეთანხმენ დევს. დემა მასცა დედოფალს წამალი, ასწავლა სძარება, გამოეთხოვათ და წავიდა გზათ. გავიდა ერთი წელიწადი. წლის თავზე დედოფალს ვაჟი ეეოლა და მეფე-დედოფლის სიხარულს საზღვარი აღარა ჰქონდა. გავიდა მეორე წელი, შეეძატათ მეორე ვაჟი, გავიდა მესამე — ეეოლათ მესამე ვაჟი. ვინც წლით იზრდებოდენ — ბავშვები თვით იზრდებოდენ. გავიდა რამდენიმე ხანი; ეშაწვილები დავაჟკაცდენ. იმათი ეურება მტრისთვისაც კი საამო იყო. მეფე-დედოფალს, სიხარულში, კიდევ დაავიწუდათ დევთან მიცემული ჰირობა და ივეენ ერთი განცხრომაში. ჰმართავდენ სძირათ წვეულობას და მხიარულათ ატარებდენ დროს. ერთ დღეს, როდესაც ხელმწიფეს დიდი სადილი ჰქონდა და იყო ხვეულებრივ სიამოვნებაში, შემოვიდა იმასთან კარის კაცი და მოახსენა: დიდო ხელმწიფევ, ვილაც დევი გკითხულობთო. კარის კაცის მონახსენებს, დედოფალმაც მოჰკრა ეური და შემოეყარათ ორივეს გულს. სტუმრები შეუიქრიანდენ, რადგან არ იცოდენ რაში იყო საქმე. შემოესვივენ მძობლებს გარს შვილებიც და შეეკითხებოდენ მიზეზს. მძობლებს უფრო ცაცხლი ედებოდათ, რომ ჰსედავდენ თვალმარვალიტ შვილებს და ირდგენდენ, რომ ისინი დღეს თუ ხვალ

უნდა დაჰმორდენ ერთმანეთს. რა გაეწეობოდნ მწურ-
 ხარებას, მეუის სიტყვა-სიტყვა იყო. მეუემ უამბოთ
 შვილებსაც და სტუმრებსაც თავისი აღთქმა დევთან
 და აკერ დევი მოსულა თავის სასუიღლისათვისო.
 ამ ამბავმა ეველა მოაწეინა. ჩამოვარდა საშინელი
 სიჩუძე. ბოლოს უფროსმა ვაჟმა გაამხნევა მშობლე-
 ბი დე სტუმრებიც. „რა უუოთო, მადლობა უფალს,
 აღბათ უფალს ასე ჰსურდა და ასეც უნდა მოხდესო;
 როგორც გავჩენილვარ ისე დავჩნებიო. მე გავევები
 დევს და იმედი მაქვს ისევე მოვიდყო. გამოეთხოვა
 ეველას,—დაჰკოცნა დედამა, ძმები და ეველა კა-
 რის მოსამსახურე. აბა, მხათა ვარო, დაიძნა ემაწ-
 ვილმა, როცა შემოიკრა ხმალი და მოიძარჯვა ია-
 რალი. გასწი, დევო, და მოვდივარო. დევმა გასწია
 მუნძულით, გაჰევა ემაწვილი. გადიარეს ერთი მთა,
 გადიარეს მეორე, მესამე, მეოთხე... ძიადგენ დევის
 სამხლვარს, სამხლვარზე ერთი ქოხი იდგა. ქოხში
 ერთი მოსუცებული დედა-ბერი სცსოვრობდა. ჩაუარა
 დევმა ქოხს და არ მიიხედა ქოხისკენ, ჩაუარა ემაწ-
 ვილმა და მიბრუნდა ქოხისკენ, „ვნახო შიგ ცხოვ-
 რობს ვინმე თუ არაო“. დაინახა ემაწვილმა ქოხში
 მოსუცი ბებერი და მიბრუნდა იმისკენ, დევმა შემო-
 ტია-მოდიო. გაიარე და მოვალო, უნასუსა ემაწვილმა.
 დევი წავიდა.—ოს, შვილო, რა მშეენიერი ვაჟეცი
 ხარ და, მაგ მძორს როგორ ჩაუვარდი სელშიო,
 შეეკითხა ბებერი ემაწვილს. ემაწვილმა უამბო ეოვე-
 ლივე თავისი და თავის დედამძის თავ გადასავალი.
 ბებერი გულთამისანი იყო და კარგათ იცოდა, რაც

დედოფალი ემაწვილს:—აი, შვილო, დაუწყო ბე-
ბერმა ემაწვილს:—მაგ დევს არა ერთი შენისთანა ემა-
წვილი-კაცი გაუფუჭებია და მოუძორებია ძნისათვი-
სო, მაგრამ შენ, როგორც გამწვევ კაი ჯანის და
გულის ვაჟკაცი ხარ და, თუ მოიქცევი ისე, რო-
გორც მე დაგარბებ, იქნება გადარსდეს სიკვდილსაო.

ემაწვილს მოეწონა ბებრის სიტყვები და შეევედ-
რა დაერიგებინა. ბებერმა დაიწყო:—ეს ძაღლი ეს-
ლა ადამიანის სორცს მოწუწუბებულია, ადამიანის
სორცი და სისხლი მაგათი ზიარება არი, მივა თუ
არა სახლში, მაგას ერთი მსუქანი ქოსმენი ღორი
ჭეპს, დაჭეპავს და შესჭამს, შენ მდინარეზე წელის-
მეთვის გაცეზავს, მოგატანინებს წებლს, დაჭეპს და
მრე შენ შეჭამს. შენ ესე მოიქეც: წებლზე რო გაცე-
ზავს წებლი არ მოუტანო, მოწუწუბული თი-
თონ მივარდება წებლზე და როდესაც დაეწაფება, ამ
ღროს მიჭვარდი უკანიდან, დაეც წიხლი, გადაბგდეს
მდინარეში და აი ეს დანის ჰირიც თან მიეყოლე.
დანის ჰირი ალმასის ღობეთ იქცევა და დევი წელი-
დან ველარ გამოვა.

ვაჟმა გამოართვა ბებერს დანის ჰირი, მაღლობა
გადუსადა დარბებინათვის და გასწია დევის სასახ-
ლისაკენ. მართლაც მივიდა თუ არა დევი სახლში,
დაჭედა ღორი და შეჭამა. ემაწვილი გაცეზავს წებლ-
ზე, კარგა ხანს ელოდა დევი წებლს, მაგრამ ემაწ-
ვილმა წებლი არ მოუტანა. ადგა დევი და გაეძურა
მდინარისაკენ, ღორის სორცით გაფიცებული დაე-
წაფა მდინარეს და სუამს წებლს. ემაწვილმა იდროვა,
რო ესლა დევი წელით აივსოვო, მიჭვარდა უკანი-

დან, დასცა წინლი და გადუძასა წუალში, თანაც ში-
 აუოლა დანის ჰირი, როგორც ბებერმა დაარცა. და-
 ნის ჰირი იქცა ღლმასის ღობეთ და დევი ზედ შე-
 მოკეუწა. ემაწვილი გახარებული გამობრუნდა დევის
 ხასხლეში. მიიარ-მოიარა, ჰხედავს, რომ ხასხლე
 სულ თვალმარგალიტით არი გამოჭედილი. შვიხედა
 საჯინბოში, ჰხედავს მშვენიერ რაშს. გამოიყვანა გა-
 რეთ, შეკმახა, აჰკიდა რაც კი რამ მოეწონა, შეჯდა
 ზედ და გამოსწია შინისკენ. გამოუარა ბებერს, გადუ-
 ხადა დიდი ძაღლობა და მოდის. გსახე ერთ წუაროს
 მიღვა. გადმოსტა რაშიდან. მიუშვა რაში წუალზე და
 თითონ ხელ-ჰირის ბანა დაიწყო. გადივლო წუალი
 ხელებზე, ხელები ისე გაუბრწეინდა, რომ თვალს
 ვეღარ ამორებდა, შეისხა ჰირზე, ხასხეც გაუბრწეინდა,
 გადისხა ტანზე და ტანიც გაუბრწეინდა. თურმე წუა-
 რო ოქროსი ფოფილა და ასე იმისთვის აბრწეინებდა
 ადამიანის ხასე—ტანს. ემაწვილმა რაშსაც გადაასხა
 წუალი, რაშიც გაბრწეინდა. ცოტა აღმართი იყო,
 ვაჟი გაუძღვა რაშს წინ და გავიდა ერთ მთაზე. ცო-
 ტა ხანს შედგა და დაიწყო აქეთ იქით ეურება, გა-
 დისედა ძირსაც. დანახა ძირს მშვენიერი ქალაქი და
 ხასხლეები. ქალაქიდანაც შეჭნიძნეს ემაწვილს და
 ჰფიქრობდენ, რა არის და რა სულიერია ასეთი
 გაბრწეინებულიო. ცოტა ხნის შემდეგ ემაწვილთან
 მოვიდენ რამდენიმე კაცი, დაუკრეს თავი და მოას-
 სენეს: ეს ხასხელმწიფო, სადაც თქვენ იმეოფებით,
 ჩვენი დიდებული ბეფისაა, იმის დაუკითხვათ აქ
 ძირს მიწაზე ჭიანჭველას ვერ გაუვლია და ძაღლა

ცაში ფრინველს ვერ კადუფრენია, გამოგვსავენს,
რომ მობრძანდეთ და მოახსენოთ თქვენი ვინაობა,
საიდანაა ბრძანდებით და ან როგორ გაჭბედეთ აქ შე-
მოსვლას. უძველესი გაჭევა, დაუკრა თავი მეფეს, უაძ-
ბო თავისი ვინაობა და თავი გადასავალი. მეფეს
ძრეულ გაყვარდა, რომ იმისი სტუმარი მეფის შვი-
ლი იყო, გაბნეო დედოფალი უძველესს და თავისი
ერთათ ერთი ძმეთ უნახავი ქალიც. ვაჟი დარჩა მე-
ფესთან რამდენიმე ხანი; მეფემ დატარა თავისი სა-
ხელმწიფო, ახვენა სასახლე და მისი მიდამო. ბაღში
უძველესს მოეწონა ერთი ოქროს სე, რომელსაც
ძარტო ერთი უძველესი ნაყოფი ება და ჭკითსა მე-
ფეს: ამისი ძვირეუ სომ არ გექნებათო. ამაზედ ხელ-
მწიფემ უაძბო სტუმარს:—ეს სე, ჩემო ძვირფასო
სტუმარო, ძარტო ერთ ნაყოფს იბაძს წელიწადში და
მე ეგ ძვირეუ ვერ მოეწევიტო. სწორეთ რო ვიტყვი,
აი მოძვირდა ხილი და უნდა მოეწევიტო, გამოვალ
ბაღში, მივდივარ სისკენ, ვსედავ მშვენიერ ნაყოფს,
მიძექ ხელი მოსაწევეტათ, უცბათ თვალ წინ
ამიდგება საძინელი ქარი, მოვარდება რაღაც უცნაუ-
რი ცხოველი, მოჭკლეჯამს ნაყოფს და გარბის. და-
ვედევნები სოღმე ცხენითა და კაცით, მაგრამ სულ
აძაოთ. აი ესლაც, ამ ორი სეში დღის შემდეგ, დრო
აქეს ნაყოფს მოძვირებისა და ველი ჩემ დაუხატეუ-
ბელ სტუმარს. „ეს აძბავი ღრმით ჩაუვარდა ვაჟს გულ-
ში, გადაწევიტა ედარაჯნა ნაყოფისათვის და გადა-
ერჩინა ცხოველისაგან. მოვიდა დრო, შეირახტა უძ-
ველესი, შეჯდა რაძე და შევიდა ბაღში. უცბათ ამო-

ვარდა ქარი, მოვარდა ცხოველი, მოგლიჯა ემაწვილის თვალ-წინ ნაყოფი და გასწია. ჰგონ ემაწვილმა მათრახი რაშს და დაედევნა. ჰა და ჰა! ემაწვილი წამოეწია ცხოველს, უნდა წასწვდეს და დაიჭიროს, ცხოველმა მიაბურა ზღვისკენ, მივიდა თუ არა ზღვის ჰორს — მოისხა უცბათ რაღაც მოსასური, შე მოხედა ემაწვილს, გადუძახა წყალში თავის რაშიანათ და თითონაც გადაჰყვა თანა.

კარგა ხანს უცადა მანჰინძელმა სტუმარს, მაგრამ სადღა იყო სტუმარი.

გავიდა კარგა ხანი, ხელმწიფემ კიდევ მოიგლოჯა შვილი. ერთ დღეს სამუალო შვილი მივიდა მამასთან და უთხრა: მამა, მე ძრიელ შედარდება ჩემი ძმისა და თუ არ წავალ იმის სამეხნელათ თავს აღარ ვიცოცხლებო. უნდა გავიგო მოკვდა, თუ დარჩა ჩემი ძმაო. მეფე შექმნდა, დაუძალა შვილს, ერთი შვილის დაკარგვას მეფეობა, მაგრამ შვილმა არ დაიძალა, გამოეწეო იარაღში, შეჯდა რომელიც საუკეთესო ცხენი ჰყვანდა და გაუდგა გზას. ბევრი იარა, ცოტა იარა, მიადგა დევის სამსღვარს. სამსღვარზე დაინახა ქოსი. მივიდა ქოსთან და ჰსედავს ბებერს. ბებერს ძრიელ გაუსარდა ემაწვილის ნახვა. გამოჰკითხა რისთვის-ღა დაჰბრუნებულხარო. ემაწვილმა ბებრის ლაზარაკიდან გაიგო, რომ იმისი ძმა იქა ეოფილა და გამოჰკითხა ბებერს ეველაფერი. ბებერს გაუკვირდა ძმების ასეთი მსგავსება — და დაწერილუბით უამბო ეველაფერი. ემაწვილს ცოტა იმედი მოეცა, რაკი ჩემი ძმა დევს გადურჩა სადმე ცოცხა-

ლი იქნებაო. მაგლობა გადაუსადა ბებერს ამბისთვის და გასწია დევის სასახლისაკენ, მივიდა სასახლეში, ჭხედავს სახლი თვალ-მარგალიტით გამოჭედულია. აჭკიდა ცხენს რაც მოეწონა, შეჯდა ცხენზე და გასწია კვალ-და კვალ. საშუალ ძმასაც გადაჭსდა ის, რაც გადაჭსდა უფროს ძმას, ისიც მივიდა წვაროსთან, ისიც გაბრწყინდა, გაბრწყინა ცხენი ეწვია მეფეს—იმნაც უწარაულა ოქროს ხალს და ისიც გადააგდო უცნაურმა ცხოველმა წულში.

აღარ მოუსვენა გულმა უმცროს ძმას, რაკი მეორე ძმაც აღარსად დაბრუნდა. ადგა გამოეთხოვა თვალ-ცრემლიან დედამას, შეჯდა საუკეთესო ცხენზე და გამოსწია ძმების საძებნელაჲ. ბევრი იარაღ-ცოტა იარაღ, მიადგა დევეს სამსჯვარს. სამსჯვარზე დაინახა ქოსი და მიბრუნდა, ქოსში ნახა ბებერი. ბებერმა უამბო, რომ ორივე იმისმა ძმებმა გაიარეს. ემაწვილმა მაგლობა გადაუსადა ბებერს და გასწია დევის სასახლისაკენ. ამნაც ნახა სასახლეში დიდი ძალი თვალ-მარგალიტი, აჭკიდა ცხენს და წავიდა გზათ. ისიც იმ წვაროსზე მივიდა, სადაც გაიარეს ძმებმა, ისიც ავიდა იმ მთაზე, სადაც ავიდენ ძმები, ისიც გადაინატიყა სელმწიფემ და უამბო ოქროს ხილის ამბავი. ემაწვილმა მოინდომა ხილის დარაჯობა.—მით უმეტეს, რომ უნდოდა გაეგო საით და რა გზას დაადგენ ძმები შემდეგ უცნაური ცხოველის დადევნებისა. დრო მოსული იყო ხილის მოძწიფებისა. შეჯდა ემაწვილი ცხენზე და დაიწყო დარაჯობა.

ახალი ხანათი იყო, უცბათ ამოვარდა სმინელი ქარი, ემაწვილმა მამინათვე იფიქრა, რომ ეს ნამდვილათ ის ცხოველი უნდა იეოსო და მიიჭრა სისკენ მოსაწვევტათ, მაგრამ ცხოველი ელდასავით მოვარდა და გაიტაცა ხილი. დაედევნა ემაწვილი, ჰა და ჰა, ის ის იყო უნდა წასწვდეს ცხოველს და შეიპურას, ცხოველმა ზღვისკენ მიაშურა — მოისხა უცბათ რაღაც მოსახსური, შემოხედა ემაწვილს და აგერ უნდა გადაგდოს ზღვაში, მაგრამ ემაწვილი მიუხვდა ცხოველს, რომ იმისი ძალა იმ მოსახსურში უნდა ეოფილიყო, წასწვდა და წაჭკლიჯა მოსახსური. ძართლაც ცხოველმა უმოსახსურით დაჭკარვა ძალა, დაეცა ემაწვილის წინ და დაუწყო ვედრება: ნუ მოძელებ და შენს ძმებს ესლავე გაგიცოცხლებო, ემაწვილსაც ეს უნდოდა. — არ მოგკლავო უხასკსა ემაწვილმა ცხოველს, თუ კი ძმებს გამაცოცხლებო. — მამ მოძევეთუ აგერ ენის წვერი და შენი ძმები აქედან გამოვლენო. მოჭკვეთა ემაწვილმა ცხოველს ენის წვერი და ორივე ხელმწიფის შვილები თავისი ცხენებით იქიდან გამოვიდენ. დაინახა თუ არა ემაწვილმა ძმები, შემოუქნია მხეცს სძალი, გაჭკვეთა შუასე და გადაუძახა ზღვაში. ძმები გადაესვივენ ერთმანეთს, დაჭკოცნეს ერთმანეთი, უამბეს ერთმანეთს რაც კი რამ გადახდათ თავს შემდეგ დაშორებისა და სისაზრულით წამოვიდენ მასზინძელ მეფესთან. ძრიელ გაეხარდათ ხელმწიფეს და მის ოჯახობას წმაწვილების დაბრუნება და გამართეს დიდი ღსინი ემაწვილებმა სთხოვეს მეფეს, რომ იმას მიეცა იმათთვის

შიკრიკი, რომ შეეტყობინებინათ მამისთვის თავისი
ამბავი. სელმწიფემ სისარულით მისცათ კაცი და თი-
თონაც მისწერა წერილი—და მოიპატონა.

უმწვილების მამამ, რაკი მესამე ვაჟმაც დაიგვი-
ნა და ველარა გაიგო რა შვილებისა ჯერც ავი და
ველარც კარგი, დაადგა თავის სასელმწიფოს მადვი
გლოვის კარავი და დაიწყო გლოვა შვილებისა.
ამ დღეში რომ იყო მოუყიდა მეფის გაგზანდილი კაცი.
მოასხენეს მეფეს.—მოვიდეს ვინ არიო. უბრძანა მე-
ფემ, შედგა კარებზე შიკრიკი, დაუკრა მეფეს თავი
და გადხსნა წერილი. მეფე კითხულობს წერილს და
გონს ვერ მოდის, არ იცის ცნადია საქმე თუ სიზ-
მარი არი—გასარებული გაექნა დედოფლისკენ. შეი-
ქნა სასასლემი ერთი ბუკია და ნადარის ცემა. აჭ-
ხადეს სასელმწიფოს გლოვის კარავი.—მეფე დედა-
ფალი მამინათვე გაემკვხვრენ თავის ამალით გზათ.
შიკრიკი დახსნიქრეს დიდათ და გაიძლოლეს წინ.
ჯერ შუა-გზაზე არ მისულიყვენ, რომ უცხოთ მეფე
დედოფალით, ქალიშვილით და მეფის შვილებით მოუ-
გებათ გზათ მოძავალ მეფე-დედოფალს. შემოჭხვდენ
ერთმანეთს. მეფის შვილები მისცვიდენ თავის მშობ-
ლებს, გადაესვიენ და გადაკონეს ერთმანეთი, გააცნეს
აგრეთვე შვილებმა მამას უცხო მეფე-დედოფალი და
იმათი მზეთ უნახავი ქალიშვილიც. დიდი სიმხიარუ-
ლის და ძილოც-მოლოცვის შემდეგ უცხოთ მეფემ
კიდევაცა სთხოვა ჩვენ ნაცნობ მეფეს და გადინატი-
ქა სტუმრათ. მივიდენ უცხოთ სასელმწიფოში და
გაიმართა გაუთავებელი ღსინი და ქეიფი. მეფეები.

დიდათ დაძვებრდენ და ბოლოს კიდევ დაძვებრდენ. უცხოთ-მეფემ თავისი ძუთ უნახავი ქალი უფროს სელმწიფის შვილს მიათხოვა, რადგან ის იყო პირველი იმისი სტუმარი და იმის სტუმრობას მოჰყვა უოველივე კეთილი. დიდი ქორწილი გადისადეს ორივე მოუვრებმა. მეც იქ ვიყავ, მეტის მეტი თითის წვერებსე თამაშობით დღესაც ფენის თითები მტკიავ. ეს, ჩემო პატარა მკითხველებო, ამ სკლათ ეს იკმარეთ და მეორე სკლათ სსვა იქსება.

გ. დ. ჭრელაშვილი.

ანდაზები.

(წარმოდგენილი არგულაძისაგან)

სოფლის ქირს ასი ხარი და ურემი ვერ აზიდავს.

ბატონს ყმა უყვარს უსმელი, უქმელი, ტანთ ჩაუცმელი.

რომელი ქურდია, რომ მოწმეს ისწრებს.

ერთხელ შერჩა მელასაო, აპირებდა კბენასაო.

გამოცანები.

(წარმოდგენილი აკ. სოსხქესაგან)

პირველათ დახოხავს
და ჭია არა,
მერე კი დაქცნება
კვერცხშია მკვდარი,
მესამეთ ცოცხლდება
ჩიტვით ფრიალებს,
კვერცხები ღომივით
ქალაღზედ ცქრიალებს.

შარადა.

(წარმოდგ. განსვენებ. ლუღაშვილისაგან).

პირველათ მშობელს მიმართავ,
ჩემო, პატარავ ტრფობითა,
რომა გზრდის სიყვარულითა,

საოცარ თანაგრძნობითა.
 მეორე სოფელს უდგია
 მითომ და საპატრონოთა,
 ჯერ არ გვინახავს ისეთი
 მის ქცევა მოვიწონოთა,
 მთელს მიუყენენ ობოლსა
 მშობლის მაგიერ მცველათა,
 მაგრამ კი იშვიათია,
 უვლიდეს გულ დამწველათა.

ა კ რ ო ს ტ ი ხ ი.

(წარმოდ. მის. კერძანიშვილისაგან).

(გუძღვნი ბორჯომის სამრ.-სკოლ. მოწაფეს ნიკო კუპრაძეს).

ნიჭიერი, მარდი, ცქვიტი,
 იმედს აძლევ ჩემსა გულსა.
 კვლავ, გისურვებ გაეზარდო,
 ოხ ბიჭიკო შენს მამულსა!
 კარგი რამ ხარ ვალობაში,
 უფრო კარგი თამაშშია,
 პირველიც ხარ შენ სწავლაში
 რა ვაფიცო ამაშია.
 აკი ყველასაც უყვარხარ
 ძმასავეთა ტოლებშია.
 ვგრე უნდა. ყოჩაღ! ვაშა!

გამოცანებისა: საათი, ობობას ქსელი.

აკროსტიხი: ბუღბუღი

შარადა: თამარი.

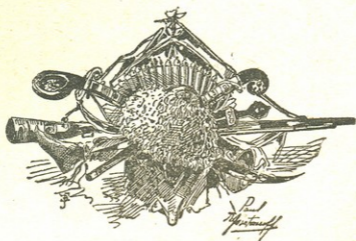
დ ე დ ა.

ჯდა ქალი
მომტირალი,
გზათ ეჭირა მოხუცს თვალი.
ნეტავ თუ ვის
გულისათვის
იყო იგი ფერ მიმკრთალი.
მაგრამ... ღმერთო!
მხოლოდ ერთო!
შვილი მისი ომში არი..,

ის ხომ მოჰკლეს?!.
ღიახ, მოჰკლეს...
ვერ იხილავს დედის თვალი!
მან, საბრალოვ,
შე საწყალოვ,
თავი დასდო მამულისთვის.
ის არ მოდის.
გული დედის
ელის, ელის სამარემდის!

მის. გერმანაშვილი

ოზი დობილი.

(დასასრული).

ტუმარი დააქვერდა მარიამს და შესძახა;
 — გამარჯობა შენი, „მარიკო“, და მი-
 წოდა ხელი გაოცებულ მარიამს.
 მარიამმა კარგათ იცოდა, რომ „მარიკოს“
 მარტო სასწავლებელში ამხანაგები ეძახდნენ
 და მიჰხვდა, რომ სტუმარი სწორეთ ერთი ამხანაგთაგანი უნდა
 ყოფილიყო.

— ოჰ „ტურილიკე“ შენა ხარ, და ამ სიტყვებით გადაეხვია
 სტუმარს. სტუმარს სახელათ სონა ერქვა და, რადგან ის ტა-
 ნათ მაღალი და წვრილი იყო ამხანაგებმა მეტ სახელათ „ტუ-
 რილიკე“ დაარქვეს.

— ოხ, ღმერთო ჩემო, ასე მგონია სიზმარში ვარ მეთქი,
 სიხარულით წამოიძახა მარიამმა, — ასი წელიწადი რო ვჯდარვი-
 ყავ და მეფიქრა, ამას ვერ მოვიფიქრებდი, რომ ჩემი სა-
 ყვარელი ამხანაგი სონა ჩემთან მოვიდოდა. აქ უნდა მოგახ-
 სენოთ, რომ სონა კარგათ შემძლე თავადის შვილის ქალი
 იყო და მარიამი საწყალი სოფლის დიაკენისა, რომელსაც
 ხშირათ სასწავლებელში ხან წიგნები აკლდებოდა და ხან ფუ-
 ლი და ამ დროს სონა გაქირების ტალკვესათა ჰყვანდა, უმარ-
 თავდა ხელს.

მარიამმა დიდხანს ველარ მოითმინა, უნდოდა სანათლებე
 გაეშინჯა თავისი „ტურილიკე“ და მიიწვია სასტუმრო
 ოთახში, სადაც გააცნო თავისი ქალი ლიზა და ელე-
 ნეც, როგორც მომავალი შეგირდები. ამხანაგები მოუსხ-
 დნენ სამოვარს, რომელმაც სიხარულის ნიშნათ მოუმატა ჩუხ-
 ჩუხი. ივანემ გაისტუმრა ეტლი, შევიდა ოთახში და შეეკითხა
 არიამს ღიმილით:

— ჰა, ჩემო ქალბატონო, როგორი სტუმარი მოგვევარე.

— კარგი, კარგი, უბასუხა მარიაშმა.

— კარგი დახვედრაც გვინდა, დღეს შენი სტუმრები ვართ.

— ბტერი დაგილონდეთ, ჰხედავ სამოვარს რა ყოფა აქვს? ჯერ ჩაი მიირთვი, ნამგზავრი შეგციოდათ და მერე ვახშამიც ჩემ კისერზე იყოს.

დაიწყეს სტუმარმა და მასპინძლებმა ჩაის შექცევა. დათიამაც შემოაბარგა ყველაფერი.

— დათი, მოუბრუნდა ივანე დათიას კითხვით, როგორაა, შეილო, ჩვენი საქმე, ხო არაფერი წაგვხდენია?

— არაფერი, ბატონო, ყველაფრიდან მშვიდობა გახლავს.

— მაშ დათი, შეილო, ერთი კარგი ვახშამიც მოგვიმზადეთ — წადი უთხარ მზარეულს, რომ ერთი კარგი ინდაური დაგვიკლას და შენ კიდევ, ერთი ის ექვს-ჩაფიანი ქოცო აგვიხადე, ხომ ხედავ შენი ქალბატონი როგორ გახარებულა, გულს სტუმარი ეწვია და გულიანათ უნდა დაუხვდეთ.

— ბატონო, ხოხბები გახლავთ და მშველის სამწვადე, ვგონებ ინდოურს იმან უნდა აჯობოს.

— სად გიშოვია, დათი, სწორეთ რომ ეგა სჯობია?

— მეც ეს იყო გახელით მინდვრიდან, იქიდან მოვიტანე, მიუგო დათიამ.

— აბა მაშ ხოხბები ჩახოხბე და მშველი ბასტურმათ დაამზადე. თქვენ რას ბრძანებთ, სოფია დავილოვნა, როგორ გესიამოვნებათ ხოხბის და მშველის ხორცი. შეეკითხა ივანე მასწავლებელ ქალს.

— კარგია, კარგი, თქვენ არ მოუკვდეთ ჩემ თავს, სწორე მოგახსენოთ კარგა ხანია არა გხლებივართ მშველის მწვადს.

— მაშ კარგი და აბა, დათი, როგორც გითხარ.

დათიამ ღიმილით გასწია სამზარეულოსკენ ვახშმის თადარიგის მისაცემათ. ბევრი რამ მოიგონეს სოფიო დავილოვნამ და მარიაშმა თავიანთი შეგირდობისა, ბევრი იცინეს და აცინეს ივანეც. სხვათა შორის მოიგონეს დობილებმა, როგორ დაეძინა ერთ მასწავლებელს გაკვეთილზე და როგორ შეაბეს ქალებმა ძილის გუდა, რომელიც მასწავლებელმა მთელი დღე ატარა გაკვეთილებზე და მოწაფეები სიცილით იხოცებოდნენ. დაპარაკით დრო მალე გავიდა, ვახშამაც მოასწრო.

ვანშამი ძლიერ მშვენიერი გამოდგა და უფრო ექვს ჩაფიანი ახალი პირული. დროება კარგი გაატარეს სტუმარმაც და მასპინძლებმაც. ვანშამს ლიზა და ელენე არ დასწრებიან. იმათ ჩაი დალიეს, გამოეთხოვენ ყველას და დაიძინეს. ჩაის სმის დროს ელენემ და ლიზამ კარგათ გაშინჯეს თავიანთ მომავალი მასწავლებელი. ბავშების ყურადღება უფრო მიიქცია სოფიო დავიდოვნას თავ-სახურავმა, რომელსაც ამშვენებდა მალალი და ბამბასავით თეთრი ფრინველის ფრთა და, დაძინებამდისინ, ჰქონდათ რჩევა, შეიძლება თუ არა ასეთივე თავის მოსართავი გაუკეთონ თავის კუკებს. ვანშმის შემდეგ ყველამ მოისვენეს. მეორე დღეს ლიზასა და ელენეს ადრე გამოეღვიძათ. დილითვე მიუბტენ მზარეულს, გამოართვეს რამდენიმე ხოხბის ბოლო და სანამ მოქეიფებები აიშლებოდნენ, იმათ კიდევ მორთეს ხოხბის ბოლოებით თავიანთი კუკები და დაარბენებდნენ ეზოში სიხარულით. ჩაის დრომაც მოაწია, ყველანი შეიკრიფენ სასტუმროში. სოფიო დავიდოვნა მიესალმა ივანეს და განუცხადა თავისი სიამოვნება მშვენიერის ჰაერით.

— ჰაერით და წყლით, მიუგო ივანემ—მე შემიძლიან დავიკვებო, რომ ჩვენ სოფელს არც-ერთი სოფელი არ შეედრება, თუმცა ზამთრობით ცოტა ცივა, მაგრამ სამაგიეროთ ზაფხულობით მეტათ გრილა, რადგან—ჩვენ პირდაპირ გვიყურებს აგერ ის მთა, მიუთითა ივანემ კავკასიონის მთაზე. ბოლოს ილაპარაკეს იმაზე, თუ როდის დაეწყო სოფიო დავიდოვნას ბავშებთან მეცადინეობა და ან საროდით მოემზადებინა ბავშები. სწავლის სასყიდელზე არა უთქვამთ რა, რადგან ეს საგანი უკვე გადაწყვეტილი იყო ქალაქშივე.

— აბა, ყმაწვილებო, მიუბრუნდა სოფიო დავიდოვნა ლიზასა და ელენეს კითხვით,—გინდათ თუ არა სწავლა? ზვლიდან უნდა ვახსენოთ ღმერთი და შეუდგეთ საქმეს:

— გვინდა, როგორ არ გვინდა, მეცა და ელენესაც ძრიელ გვინდა ვისწავლოთ, თამამათ მიუგო ლიზამ სოფიო დავიდოვნას.

— იქნება ელენეს არ უნდა სწავლა, ღიმილით შეჰნიშნა სოფიო დავიდოვნამ.

— როგორ არა, მასწავლებელო, მეც მინდა სწავლა, მე

და ლიზიკომ კიდევ გადავწყვიტეთ, რომ, ვისწავლოთ და მე-
რე ჩვენც სხვას ვასწავლოთ, მიუგო დაწყნარებით ელენემ.

სოფიო დავიდოვნას ესიამოვნა ამ გვარი პასუხი ელენესი
და ალერსით შეჰნიშნა.

— მაშ, მაშ უნდა ისწავლოთ და თქვენ კიდევ სხვას
ასწავლოთ.

მეორე დღეს სოფიო დავიდოვნამ დაიწყო ბავშებთან მე-
ცადინეობა. პირველ ხანს, სანამ შეეჩვეოდნენ, ლიზას და
ელენეს, ცოტა არ იყოს უძნელდებოდათ სწავლა, მაგრამ
მალე მასწავლებლის ხელოვნურმა მეცადინეობამ, დასძლია
სიძნელე და იქამდისინ მიეჩვივნენ ბავშები გაკვეთილების სწავ-
ლას და პატარ-პატარა საყმაწვილო ამბების კითხვას, რომ
ხშირათ უნაწილოები აღამებდნენ მთელ დღეს. პირველ და
მეორე წელიწადს სოფიო დავიდოვნამ მოამზადა ბავშები ყვე-
ლა საგნებიდან სამშობლო ენაზე, შეაჩვია პატარ-პატარ მოთ-
ხრობების და ზღაპრების კითხვას, ამბობას და წერილობით გად-
მოცემას ყველა — გაგონილის და ნანახისას. სოფიო დავიდოვნა
ხშირათ დაიარებოდა ბავშებთან ერთათ სოფლის გარეთ, სა-
დაც აცნობებდა მათ ყველა ბალახეულს და მწერთ, უხსნი-
და იმათ თვისებას და ხასიათს. როცა სოფიო დავიდოვნამ
ნახა, რომ იმისმა შეგირდებმა თამამათ დაიწყეს სჯა—ბაასი
ამა, თუ იმ ნახულზე ან გაგონილზე სამშობლო ენაზე, მა-
შინ დაუწყო უცხო ენების სწავლებაც. იმავე წესით და რი-
გით, როგორც შეასწავლა სამშობლო ენა. ასე, რომ მეორე
ორი წლის დამლევს ე. ი. ოთხი წლის შემდეგ სწავლის და-
წყებისა ლიზა და ელენე მზათ იყვენ ჩაებარებინათ ოთხი
კლასის კურსი, რომელ სასწავლებელშიაც გინდა მიგვეყვანათ.

სოფიო დავიდოვნას არ აკმაყოფილებდა მარტო ის, რომ
ამზადებდა სასწავლებლისთვის ლიზას და ელენეს, ის გზა და
გზა გაეცნო მთელის სოფლის ცოტა თუ ბევრათ მწიგნობარ
პირთ. — მღვდელს, მასწავლებელს, სოფლის მოხელეებს და
იმათ სახლობას.

ის ამზადებდა სოფელს საერთო საქმისთვის და როდე-
საც დაინახა, რომ საკმაო კარგათ არი მომზადებული — დაიწყო
წიგნების და გაზეთების საჯაროთ კითხვა. კითხვა ჯერ-ჯერო-
ბით ცის-ქვეშა ჰხდებოდა, მაგრამ როდესაც მსმენელები კით-

ხვას იქამდისინ მიეჩვივნენ, რომ კითხვა სულიერ მოთხოვნებზე დასაყრდენად ლეზბიანობის გარდაეჭვათ, ერთ ხმით გადასწყვიტეს აემენებინათ. სამკითხველო და მასთან წიგნ-საცავიც. თქმა და შესრულება ერთი იყო. ყველამ გამოიღო, შეძლების და გვარათ, წვლილი. სამკითხველოს აშენება ერთ-ხმათ მიანდეს ივანეს. ივანემ იკისრა და მალეც ააშენა. სამკითხველო აკურთხეს. კურთხევას მთელი სოფელი დაესწრო. ბევრი იყვენ გარეშე სოფელელებიც. ივანე მხიარული მასპინძელი იყო დამსწრე ხალხისა. სადილზე ბევრი გრძნობით სავსე სიტყვა წარმოსთქვეს გლახებმა და ყველა სამღურავით ათავებდა თავის სიტყვას, რომ მათი შვილები, რომელნიც კი გაიგებენ რასმე ქვეყნიერობისას, სტოვებენ მათ და გარბიან სხვა და სხვა ქალაქებისაკენ, მაშინ როდესაც შეგნებული ხელმძღვანელები მათთვის საჭირონი არიან.

სადილის შემდეგ ახალ ნაკურთხ სამკითხველოს დაუბეჯინებრეს საღამო. ახალ სამკითხველოზე პირველათ გამოვიდნენ წასაკითხავათ ლიზა და ელენე. ლიზამ მშვენიერი ხმის მიხერა მოხვრით წაიკითხა ჩვენი ნეტარ-ხსენებული მგოსნის ილია ქავკავაძის: სცენა ყაჩაღის ცხოვრებიდან... პირველ სიტყვებზევე „მქრთალი ნათელი სავსე მთვარისა“. — ლიზამ მიუთითა მაყურებლებს მთვარეზე, რომელიც იმ დროს შაქზე იდგა და ალერსით უყურებდა ახალ სამკითხველოს. ლიზამ გაათავა კითხვა და დიდ ალტაცებაშიაც მოიყვანა მაყურებლები. შემდეგ გამოვიდა წასაკითხათ ელენე, რომელმაც არა ნაკლებ გრძნობიერათ წაიკითხა ილიასივე „ნანა“ და ბევრს მსმენელთაგანს მოჰგვარა თვალეებზე ცრემლი. შემდეგ გაიმართა კითხვა და ბაასი სხვა და სხვა საგნებზე. საღამომ თითქმის შუალამედის გასტანა და ბევრს აღარც კი უნდოდა შინ დაბრუნებულიყო. ბოლოს ხალხი დიდათ ნასიამოვნები გამოეთხოვენ ივანეს და მის მეუღლე მარიამს და დიდი მადლობაც გადაუხადეს სამკითხველოს ასე მალე და რიგიანათ აშენებისთვის. ბევრი ქება შეასხეს აგრეთვე სოფიო დავიდოვანს და დაიშალენ.

ასე და ამ გვარათ ხშირათ იმართებოდა სამკითხველოში კითხვა და წარმოდგენები და სოფიო დავიდოვანა სტკებოდა. წარმოდგენებში და კითხვაში დიდ მონაწილეობას იღებდნენ სხვა და სხვა ქალაქებიდან საზაფხულოთ სამშობლო სოფელ-

ში დაბრუნებული მოსწავლე პირები.

შემოდგომაზე, როდესაც მოსწავლეებმა დაიწყეს დაბრუნება სოფლებიდან ქალაქებში, სამკითხველოს ნელა-ნელა აკლდებოდა მკითხველნი. ივანემაც გადაწყვიტა თავისი ლიზას ქალაქისკენ გამგზავრება. მოლაპარაკებისა და რჩევის შემდეგ გადასწყვიტეს, რომ ლიზას და ელენეს გაპყოლოდათ ქალაქშიაც სოფიო დავიდოვნა. თუმცა სოფიო დავიდოვნასათვის ძნელი იყო დაენებებინა თავი თავის საყვარელი სამკითხველოსთვის, მაგრამ ბავშების სიყვარულმა დასძლია და უარიც ვეღარ განაცხადა, მით უმეტესათ, რომ სამკითხველოს წარმოება იკისრა თითონ ივანემ და რამდენმამე სხვა პირებმა. სოფიო დავიდოვნამ ჩამოიყვანა ლიზა და ელენე ქალაქში. მთავრად თხოვნები გიმნაზიაში. გამოცდაზე ლიზამ თითქმის ხუთებზე უპასუხა და კიდევ მიიღეს, ელენემ ანგარიშში ჩაიკოკლა და უარი გამოუცხადეს. ბევრი ცრემლი დაღვარეს ლიზამ და ელენემ, რომ ჰშორდებოდენ ერთმანეთს, მაგრამ რა გაეწყობოდა. სასწავლებლებში სხვაგან ყველგან დაგვიანებული იყო და გადასწყვიტა სოფიო დავიდოვნამ, ელენე საბებიო სასწავლებელში მიეცა. შეიტანა თხოვნა და კიდევ მიიღეს. ამ გვართ ამ ქალმა დააბინავა ლიზა და ელენე სასწავლებლებში. შეუდგა ბინის შოვნას. იშოვნა ბინაც და დაიწყო ბავშვებთან ცხოვრება. ივანე და მარიამი ხშირათ მოდიოდნენ ქალაქში და ყოველის მხრით ეხმარებოდნენ სოფიო დავიდოვნას; გადიოდა წლები, ლიზა და ელენე თან და თან ჰგრძნობდნენ სოფიო დავიდოვნას ამაგს. ელენემ დაამთავრა საბებიო სასწავლებელი, შემდეგ შევიდა საფერშლო სკოლაში და გათავების შემდეგ დანიშნეს ქალაქის ლაზარეთში. ლიზამაც გაათავა გიმნაზია, მაგრამ საშუალო სასწავლებლის ცოდნამ ის ვერ დააკმაყოფილა. გასწია მაღალ სასწავლებლისკენ და შევიდა საექიმო ფაკულტეტზე. სოფიო დავიდოვნაც დაუბრუნდა თავის საყვარელ სამკითხველოს და ყოველ ღონესა ხმარობდა მის გაფართოებისათვის. საცხოვრებლათ ბინა დაუთმო თავისმა საყვარელმა დობილმა მარიამმა. ლიზა ჯერ ისევ მეორე კურსზე იყო, რომ ომი დაიწყო. გერმანიამ გამოუცხადა რუსეთს ომი. აქ გაიმართა ერთი ალიაქოთი. ვისაც-კი ცოტათ თუ ბევრათ უყვარდა სამშობლო უნდა დაჰხმარებოდა მას გასაქირში.

ერთ დღეს ლიზამ მიიღო წერილი ელენესგან, რომ დევს ჯარს ბრძოლის ველზე. მიიღო თუ არა ლიზამ ელენეს, წერილი, თითონაც გაემზადა. აიღო ნება რთვა, ჩაეწერა მოწყალეთა დების რიცხვში და გაემგზავრა ისიც ბრძოლის ველისაკენ.

ელენეს კენჭის-ყრით ერგო მოსკოვის ლაზარეთში ემსახურნა და შეატყობინა კიდევ ლიზას თავისი ბინის მისამართი. ლიზა აღმოსავლეთის მემართ გაჰყვა და რამდენჯერმე თავიც იჩინა თავგანწირული სამსახურით. მიწერ მოწერა ხშირი ჰქონდათ ლიზასა და ელენეს და დაწვრილებით ატყობინებდნენ ერთმანეთს საქმის ვითარებას. ერთ ხანს ლიზას წერილმა დაიგვიანა. აღარ იცოდა დარდით რა ექნა ელენეს. ბევრი ეცადა, მაგრამ ვერა გაიგორა რა, ელენე ველარ ისვენებდა, აღარ უნდოდა ეცოცხლნა, თუ ლიზას რამე გადაჰხდებოდა. აღარც ეძინებოდა და აღარც ედგომებოდა ალაგზე. აიღო ნება რთვა ექიმიდან და გასწია ლიზას საძებნელათ. სადაც ეგულებოდა იქ ვერა ნახა. ამან უფრო შეაფიქრიანა და დაალონა. გადაშინჯა და მოიარა ყველა საავათმყოფოები, მაგრამ ვერას ვახდა. ბოლოს ელენემ გადაწყვიტა, რომ იმისი თვალის ჩინი და ქვეყნის თვალის ამხელი ლიზა აღარ არი. დაიწყო პეტროგრადში გიჟივით ქუჩა-ქუჩა სიარული და ტირილი.

— გამარჯობა შენი, ელენე, შეუძახა ერთ საღამოზე ელენეს ვიღაც გზათ მიმავალმა პეტროგრადის ქალაქში.

ელენემ შეჰხედა მგზავრს დალონებულის თვალეებით და ვერ იცნა. მგზავრი ჩაეკითხა ელენეს. — ქალო, რა დაგმართნია, აქ რას დახვალ და ან რა გატირებს. ელენემ მაგიერ პასუხისა უფრო მოუმატა ტირილს. მგზავრი მიჰხედა, რომ ელენეს თავს რაღაცა და მოეხვია.

— ელიკო, ვერა მცნობ გენაცვალე?

ელენე დაფიქრდა!

— ჰო, სონა, შენა ხარ? ჩემი ამხანაგი.

— ჰო გენაცვალე მე ვარ სონა. რა დაგემართა, ქალო?

— ლიზა, ქალო, ლიზიკო! ჩემი ლიზიკო!

— რა ლიზა?

— ლიზიკოს ვეძებ აგერ თითქმის თვეა და ვერა გამოგია რა ცოცხალია თუ მკვდარი.

ელენემ დაიწყო ისევ ქვითინი.

— ვინ ლიზიკოა, გენაცვალე, ელენე, მითხარ, გურგულთ შეეკითხა სონა ელენეს.

— ქალო, ლიზიკოს ვერ იცნობ, აგერ ჩემთან რო მოდიოდა ხოლმე სასწავლებელში.

— ჰოო. ვიცი, ვიცი.

— განა იმას აქ რა უნდა?

— ის მოწყალების დათ ჩაეწერა და აქეთ იყო, მიუგო ელენემ.

— მოიცა, მოიცა, ელენე, ვგონებ ის უნდა იყოს. ჩვენ საავათმყოფოში ერთი მძიმე ავთმყოფი მოწყალების და არი, გულში დაქრილი, ვგონებ ის უნდა იყოს, სახე მეცნო რო ვნახე და ვერ მოვიგონე, მამას ტელეგრამა გაუგზავნეს, ალბათ იმას იცნობს კიდევ ვინმე აქა. ელენე მოეხვია სონას და დაუწყო ხვეწნა:

— შენი ქირიმე დროზე წამიყვა, იქნება ერთი კიდევ ვნახო. მე მიგრძნობს გული, რომ ის მძიმე ავთმყოფი ჩემი ლიზიკო უნდა იყოს.

ქალებმა ფეხ-აჩქარებით გასწიეს საავათმყოფოსკენ. შევიდნენ ოთახში. დაინახა ელენემ ლიზა, რომელსაც თვალები კარებისკენ ჰქონდა მოჩერებული და ვილაცას ელოდებოდა. ელენე მიჰვარდა ლიზას, მოეხვია და ჩაეკონა.— ლიზიკო! გენაცვალოს ჩემი თავი, როგორ ხარ, კუჭი! ნუ გეშინიან გენაცვალოს ელენე.

— ესლა აღარ მეშინიან, ელიკო, წყნარის ხმით უპასუხა ლიზამ— მე ესლა აღარა მიშავს-რა, რაკი შენა ვნახე. ელენემ მადლობა გადუხადა სონას, რომელიც თვალ ცრემლიანი უყურებდა ელენეს და ლიზას ერთმანეთის აღერსს. ელენე მოუჯდა ლიზას გვერდით და ერთ წუთსაც აღარ მოჰშორებია. ლიზას ქრილობა გულში ჰქონდა, ტყვია მოჰხვედროდა მარჯვენა გულის ფიცარში და უკან გაფარდნილიყო. მოვლა მუყათით ესაქიროებოდა და ამ მუყათით მოვლას მოკლებული, საშინელ სისუსტეს ჰგრძნობდა. ელენემ იხმარა ყოველიველანე, რომ ეშველა თავის ერთგულ პატრონ მეგობრისთვის. ხანი გადიოდა. ელენეს ამაგი არ ეკარგებოდა.

ლიზა თან და თან უკეთ შეიქნა. მაგრამ ელენე მარტო ვერა
 ბედავდა ლიზას მოპშორებოდა, თუმც კი შეიტყო, რომ
 ლიზას მშობლებთან დეპეშა გაეგზავნათ და დარწმუნებულიც
 იყო, რომ ისინი მოეშველებოდნენ შვილს. ივანემ გვიან მიი-
 ლო დეპეშა და მიიღო თუ არა მაშინათვე, მარიამთან ერთათ,
 გამოეშურა ლიზასკენ, მაგრამ გზაშია ადგილის უმოგენლობის
 გამო, კარგათ მოუგვიანდათ. მშობლებმა თავისი საყვარელი
 შვილი გზაშივე გამოიტყვეს. ერთ საღამოზე, როდესაც ლი-
 ზა ლოგინში წამოიშდარი შეექცეოდა ელენესგან საგანგებოთ
 მომზადებულს საქმელს, გაიღო კარი და საავთმყოფოში შე-
 მოვიდნენ თვალ-ტრემლიანი ივანე და მარიამი. მშობლებმა უკ-
 ვე იცოდნენ, რომ ლიზა გამობრუნდა და უკეთ იყო, მაგრამ
 იმას კი რა მოაფიქრებდათ, რომ იმათ საყვარელ — შვილთან
 ნახავდნენ ელენეს, რომელიც ფარვანასავით ევლებოდა ლიზას
 თავს. მარიამმა პირველმა მოჰკრა თვალი ლიზას და მის გვერდ-
 ზე მჯდომიარე ელენეს და გაექანა იმათკენ, მივარდა ლი-
 ზას, გადაეხვია და გადუქოცნა ყოველივე ასო. ივანე აიტაცა
 სიხარულმა და კანკალით ეკითხებოდა ლიზას: როგორ ხარ,
 შვილო, გენაცვალოს მამილო? — ეხლა უკეთა ვარ მამავ, მიუ-
 გო ჯერ ისევ სუსტის ხმით ლიზამ, თავის მამას. — ეს ჩემი სი-
 ცოცხლე გამოჰგლიჯა სიკვდილს ელენემ თავისი გარჯით
 და უთვალავი ტრემლის დენით. ამ სიტყვებით ლიზა გადაეხ-
 ვია თავის კუჭილოს.

ივანე და მარიამიც გადაეხვივნენ აქეთ იქიდან ელენეს,
 დაჰკოცნეს და დიდი მადლობა გადუხადეს. ლიზამ და ელე-
 ნემ უამბეს ივანეს და მარიამს თავ-თავისი თავ-გადასავალი,
 ლიზამ ის — თუ როგორ დაიჭრა ომში შეტაკების დროს და
 ელენემ ის, როგორ იპოვნა ლიზა პეტროგრადას საავთმყო-
 ფოში დიდის ძებნის შემდეგ. — ეხლა კი მჯერაო, თქვა თვალ-
 ტრემლიანი ივანემ, რომ სიკეთე ცივ ქვაზე, რომ დაზღო,
 გაივლი და წინ დაგხვდებაო. კარგა ხანს დარჩნენ ივანე და
 მარიამი პეტროგრადაში.

ლიზა სრულებით განიკურნა. ბევრი ეხვეწენ დედ-მამა
 დაბრუნებულიყო სამშობლოში, მაგრამ ვერ დაიყოლიეს. ერთ
 შეკენი ერ დღეს ლიზა გამოეთხოვა მშობლებს და თავის გუ

ლის ნაქერს ელიკოს და გასწია თავის საქმეზე... ელენეც დაუბრუნდა თავის საქმეს... ივანე და მარიამიც დაბრუნდნენ გულ დაწყევტილნი სახლში. სოფიო დავიდოვნას უამბეს ლიზას თავგადასავალი დაწვრილებით და ელენეს თავის დადება სიყმაწვილის დობილისთვის. მას ესიამოვნა, რომ იმისმა შრომამ ნაყოფი გამოიღო და უფრო ხალისით შეუდგა თავის საქმეს— სოფლის საკეთილ დღეით.

გ. დ. ჭრელაშვილი.

ცხვრის თავა მელანია.

(დასასრული).

V I I I

აეძინა ტკბილათ მოხუცს,
 თვის ძონძებში გახვეულსა,
 მოქანცულსა მგზავრობითა,
 მასპინძლობით მოხიბლულსა...
 ძილის დროსა პირს ვადიდრო,
 და დაეტყო ზედ ღიმილი...
 თითქო ვილაც დაინახა,
 საგანგებოთ მოვლენილი...
 და დაიწყო საუბარი:
 „ოხვრა, ტანჯვა და წვალება...
 სნეულება და შიმშილი,
 არ ისპობა... მუდამ არი...
 დიდხანს ქვეყნათ ვიმოგზავრე,
 მოვიარე მთა და ბარი...
 ბევრი ვნახე გაჭირვება,
 სიკვდილი და შიშის ზარი,
 მაგრამ მაინც ვერსად ვნახე
 ხორც შესხმული სათნოება...
 ვსთქვი, თუ ღმერთმა მომიძულა—
 დაილოცოს მისი ნება.
 ბოლოს აქა, უღრანს ტყეში,
 ვპოვე წმინდა სიყვარული.
 იგი არის მელანიას
 კეთილს გულში ფესვ—გადგმული-
 და მას ქოხში ღარიბისა
 ტაძარი აქვს აგებული;
 აქვე მოჰყენს თავის შუქსა
 და აქვეა ხორც შესხმული!..

ამ დროს მამალმა იყივლა;
გაეღვიძა მოხუცებულს...
შეხედა მან მელანიას
ფეხზე მდგომს და გაშტერებულს.
და სტუმარმაც გაკვირვებით
მიაშტერა იმას თვალი.
— „ეს რა უსამართლობაა,
სადაური სამართალი,
მე მეძინოს და შენ მთელი
ღამე იყო უძილარი?!
ისევე ხარ, ვით დაგტოვე—
ვახშმის შემდეგ ფეხზედ მდგარი
— ნუ სწუხ ამას, ღვთის სტუმარო,
არ მინდოდა დაძინება.
ზეზე ყოფნა, ზეზე შრომა
იყო სრული ჩემი ნება.
გატყობ, რომ ხარ უფლის კაცი,
ღვთაებისგან კურთხეული,
მამცნე რამე ცხოვრებისა,
არ დამტოვო მე ეული.
ერთი ვინმე ღარიბი ვარ,
გლეხის შვილი, გლეხის ცოლი...
დავრჩი ქვრივი, გარდიცვალა
ვინც კი იყო ჩემი ტოლი...
დამეხოცენ მე შვილები;
ვარ ყოვლის მხრით უნუგეშო,
არვინ არის გამკითხავი
ჩემი მთელსა ცისა ქვეშო...
ქირსა შიგან გამაგრებას
ბავშობიდან ვარ ჩვეული...
ქმრის და შვილთა სიკვდილითა
არ გამიტყდა მაინც გული...
უცხო შვილებს გაუწევდი
შვილთ მაგიერ მე დედობას,
თვალეზზე ცრემლს შეუშრობდი,
არ ვაკლებდი მზრუნველობას...

ჩემთვის ყველა ერთი არის,
 შინაური, გარეული, —
 ყველასათვის ჩემი ქოხის
 მაქვს მე კარი გაღებული...
 მე არ ვუწყვი მოყვრის მტრობა
 და არც ვიცი, რა არს შური...
 არასოდეს დამიკლია
 გლახკათავის სამსახური.
 მწუხარებას მე არ ვიციანობ,
 მხიარულათ მიცემს გული...
 მას ვჯერდები, რაც უფლისგან
 ხვედრი შემხვდა ბოძებული...
 დღე მუდამა მუშაობის
 ხალისით ვარ მონატრული...
 და ძალასაც საარაკოს
 მაძლევს ღმერთი კურთხეული...
 რასაც ვშოვობ, ვაძლევ სხვებსა,
 ბედისაგან დაჩაგრულებს...
 ყოვლთვის იგრძნობს სიამესა,
 ვინც იმ მცნებას აღასრულებს.
 — ვიცი, ქალო მელანია,
 რომ ხარ მეტათ გულ კეთილი,
 ხორც შესხმულის სიყვარულის
 მანათობლით მოფენილი!..
 და თუ სოფლათ შენის კვლით
 ივლის კაცი თვითეული,
 ის იქნება ბედნიერი
 და ღვთისაგან კურთხეული.
 ახლა მარქვი, მელანია,
 რაც რომ გულით გენატრება.
 შევეთხოვ უფალს იმას შენტვის:
 უსათუოდ აღსრულდება.
 — ჰოი... რა ვქნა. მეზიზღება
 დაწყველილი ის სიკვდილი...
 არ მსურს იგი არსებობდეს:
 თან სდევს გლოვა და ტირილი.

მსურს სიკვდილი ჭოხის კართან
ძირს დაეცეს და გაშეშდეს...

— მას სტუმარმა უპასუხა:

— რაც ითხოვე, იგი ახდეს...

ეს რა სთქვა და ის სტუმარი

გახდა მსწრაფლათ უჩინარი ..

გაუკვირდა მელანიას,

გადიწერა მან პირჯვარი.

IX

რა გაიხედა მელანამ კარში,

კიდევ გამოჩნდა შავი სიკვდილი...

გამხმარ ხელებში ეკირა ცელი,

საბედისწეროთ გამოშვერილი..,

მოდის ნელ ნელა პირდაღებული,

ჭოხსა თან და თან უახლოვდება,

აქნევს გამხმარს თავს კბილების ღრქენით,

თავის სალუკმო იქ ეგულება.

— აბა, მაჩვენეთ — ამბობს ბოხის ხმით —

შენი ჩიტები, შენი გვრიტები,

გამომეგებნენ კეთილის მყოფელს,

მსურს დავურიგო მათ საჩუქრები.

მალე წარვიყვან მუხთალ სოფლიდან

მსურს ვაჩვენო მათ სავანე ღვთისა

წიალთა შინა აბრაამისა,

ისაკისა და იაკობისა...

მელანიამ კი მის საპასუხოთ

ერთი შეჰყვირა მაღალის ხმითა:

— გაწყდეს, სიკვდილო, შენი სახელი...

ღვთისა ბრძანებით და მის რისხვითა...

გახში, გაშეშდი შენ ერთს ადგილზე,

გაქვავდი, გაქრეს შენი სახელი,

რომ თავისუფლათ კაცმა ისუნთქოს

და აღარ იყოს ცრემლისა მღვრელი.

სადაცა იდგა, იქვე დაეცა,

იქვე გაქვავდა შავი სიკვდილი...

მელანამ ფიჩხი ზედ დააყარა,

მის ქვეშ დამალა მწარედ დასჯილი.

X

ისმოდა კვალად საშინელი ვაება—ტირილი;
 ფეხი გაიდგა ბოროტებამ, გაქვევდა გული:
 ძლიერი სჩაგრავს ღონით სუსტსა და დღეს უმწარებს,==
 და სუსტიც სტირის, გაჩენის დღეს სწყველის ბედკრული.
 მელანას კარზე ღარიბ-ღატაკთ მრავალი რიცხვი
 ყოველი მხრიდამ დღე მუდამა იკრიბებოდა;
 დრო გადიოდა, და ამ რიცხვსა ფრიად საგრძნობი
 ახალი რიცხვი ღარიბების ემატებოდა.
 მელანიასა აღარ ძაღუძს იმათი შველა;
 აღარა ყოფნის არცა პური, არც შეჭამადი...
 დაღონებული იარება კეთილი ქალი,
 ძლიერ აწუხებს იმის გულსა ღარიბთ მყობადი...
 იმის თვალთა წინ მაღალის ხმით სიკვდილს უძახის,
 და წრფელი გულით მოუწოდებს თითქმის ყოველი:
 „სიკვდილო, სად ხარ? სად ხარ, ჩვენო დედავ, სიკვდილო?!
 სად გადიკარგე? რათ დასტოვე წუთისოფელი?!
 მოდი, სიკვდილო, დაგვიფარე მტარვალებისგან,
 მოუსვი იმათ უმოწყალოთ ეგ შენი ცელი...
 თავს გაუვიდათ მტარვალთ, არვის აღარ ეშინისთ...
 ტყავსა გვაძრობენ და გაგვხადეს შეუწყვენი.
 მოდი, სიკვდილო, ჩვენო მხსნელო, გემუდარებით,
 მოუსვი იმათ გამეტებით ეგ ბასრი ცელი
 ასი წელია, აღარავენ აღარ მომკვდარა;
 ხალხი გაირყვნა, და დაჰკარგა ღვთისა სახება.
 ჩვენცა მოვხუცდით, მოუძლოურდით, გვეწყურის სიკვდილი,
 სიცოცხლე არ გვსურს და მეტ ბარგათ ის გვეჩვენება,
 მოსპე სიცოცხლე მტარვალების და ღრმა მოხუცთა
 და მით გასწმინდე, განახლე წუთისოფელი!..
 ჩვენი მელანა ჩავარდა დიდს საგონებელში,
 — მე კი ვავახმე ქოხის კართან შავი სიკვდილი...
 იმას ნატრულობს დღეს მრავალი ბედით ჩაგრული,
 მტარვლისთვის მართლაც ის ყოფილა ზედ გამოქრილი.
 ღვთისა საქმეში ჩავერიე მე ცოდვის შვილი...
 რა მრჯიდა ამას?!. ახლა ვატყობ, ვიყავ სულელი...
 აღსდევ, სიკვდილო, და ბოროტის აღმოსაფხვრელათ,
 ვით ძველსა დროში, წარიმძღვარე წინ ბასრი ცელი.

XI

მელანამ ფიჩხი შორს გადაყარა
და გააცოცხლა ისევ სიკვდილი...
ცივსა სახეზე ერთი წუთითა
გამოაჩნდა მას სუსტი ღიმილი,
მაგრამ ეწყინა, როცა შეხედა,—
რომ იმას ცელი დაეანგებოდა...
აგურის ფხენილით ჟანგსა აცლიდა
და თანაც მეტათ ილანძღებოდა...
როცა გაღესა თავისი ცელი,
მის სილაპლაპეს დიდ ხანს შეტრფოდა...
მელანიასკენ გულის სიბრაზით
გააფთრებული იქიჩებოდა...
შემდეგ გასწია ყანის სამკელათ...
მუსრსა ავლებდა სოფლიდამ სოფელს...
კვლავთ გაჩაღდა გლოვა — ტირილი
და შიშის ზარი დაეცა ყოველს!..
კუბოს მკეთებლებს მიეცათ საქმე,
კვლავ გაძლიერდა მათი ხელობა;
აქ პანაშვიდი, იქ წესის აგება,
აქ ზიარება, იქ ქელეხობა.
ლარიბნი, მეტად მოხუცებულნი,
სიკვდილს სიამით ეგებებოდენ:
ითბრიდენ საფლავს თავისი ხელით,
კუბოს წინდაწინ განიმზადებდენ...
მხოლოდ მდიდრებსა სძულდათ სიკვდილი
ფუფუნებასა მუდამ ჩვეულებს...
გაფაციცებით მკურნალთ ეძებდენ,
ხანგრძლივ სიცოცხლის სთხოვდენ მათ წამლებს.
გაამდიდრეს მათ აფთიაქები,
მილიონებსა წყლებზე ხარჯავდენ,
მაგრამ თვის ჯანის მომატებასა
საგულ და გულოს ვერა ხედავდენ...
ესრედ სიკვდილი თვის ბასრი ცელით
მუსრსა ავლებდა სოფლიდამ სოფელს...

XII

ყველა იმხვერპლა ცოტა ხანში შავმა სიკვდილმა,

ვინცა მის კლანქსა ას წელშია გადარჩენოდა;
 არ დაინდო მან ზურაბიცა და ნატალია,
 და მელანასაც ყოველს წუთში ემუქრებოდა.
 მაგრამ სიკვდილი ვერ ბედავდა იმასთან მისვლას,
 და ძველებურათ ის იღვწოდა და მუშაობდა...
 მელანა ისევ ცოცხალია, გულმზიარული,
 და ისევ ცხოვრობს, როგორც წინათ იგი ცხოვრობდა...
 ღროთა მსვლელობა თავის დაღსა ვერ ამჩნევდა მას, —
 დაუმორჩილა თავისს ნებას ეამთა ტრიალი...
 ვერ აშინებდა ვერაფერი მის მტკიცე გულსა, —
 და უკვდავების შუქს უცქერდა კეთილი ქალი.
 ყველანი მოკვდნენ, ვინც უძახდნენ მას მელანიას;
 არც თვით ახსოვდა, დაავიწყდა თავის სახელი
 და რა ჰკითხავდა მას სიკვდილი: „რა გჰქვია შენა?!“
 ვერას ეტყოდა... შორდებოდა სიკვდილი ბნელ...
 შემდეგ სიკვდილი აქეთ იქით დაიწყო კითხვა,
 თუ იმ მოხუცს ქალს რა სახელი ეწოდებოდა...
 მაგრამ არავის ახსოვდა იმის სახელი,
 და სიკვდილიცა ჯავრდებოდა და ხელდებოდა.
 ერთხელ იმის წინ საგანგებოთ დაეცა ციღამ
 გულის მსგავსი ქვა თოვლივითა თეთრი და წმინდა...
 და აღმოკვეთილ ასოებით მასზე ეწერა:
 — „სიკვდილო! ერთი სახელისა შეტყობა გინდა...
 და ეს იცოდე, რომ სახელი იმ მოხუც ქალის
 იყო, არის და იქნება კვლავ სიყვარული!...“
 წაიკითხა რა ეს სიკვდილიმა, ის მელანიას
 დარბაისლურათ ეტყოდა ღრმით ჩაფიქრებული:
 — შენ ჩემი არ ხარ! ჩემს ნუსხაში არა სწერიხარ.
 სკან, სიყვარული ქვეყანაზე არის უკვდავი...
 მანამ იცოცხლებ, სანამ სოფლათ არ დამარცხდება
 და არ გაქრება სიკეთეს წინ ყოველი ავი,
 სანამ სიმართლე არ შეხედება ქემშარტებას
 და სანამ ერთად არ იცხოვრებს კრავი და მგელი,
 და გამეფებულ სათნოებას არ მიეძღვნების
 ქებათა ქებით ტკბილ ხმოვანი საგალობელი.

ილ. ფერაძე.

1) ეს ზღაპრული პოემა დამყარებულია ქართულ ზღაპრებზე, ამისი
 მსგავსი ზღაპარი რუსულათაც არის (იხ. ლესკოვის თხზულებანი).

ფინიას გმირობა.

(ჯავახის ნაამბობი).

ენდიერი ხართ თქვენ, ვინც ქართლ-ქახეთში ცხოვრობთ, რა გიშავთ, ზამთარი თქვენში ძალიან მოკლეა, წელიწადის უდიდეს დროს ზაფხული გიდგათ და სტკბებით ბუნების სიმშვენიერით, სიუხვით, სიღიადით... ბალ-ვენახებში სხვა და სხვა ხილეულობით პირს იტკბანურებთ, ათასნაირი ფრინველთა კიკიკი-გალობით ერთობით, ბოსტნეულ-მწვანილეულობით გემრიელ შეჭამადებს აზავებთ და მაღიანათ შეექცევით... ერთი სიტყვით, ამ მხრივ თქვენ ჩვენზე ბენდიერი ხართ. თუ სიღარიბეზე იტყვით რამეს, გულახდით მოგახსენებთ, რომ ჩვენც თქვენთან ერთად ვიწვით იმავე სიღარიბის ტაფაში.

ჯავახეთს მაღლობი მთიანი ადგილი უჭირავს და ამიტომაც ჩვენში მკაცრი ზამთარი იცის. ჯერ კიდევ ოქტომბრის ნახევარში გვეწვევა ხოლმე თეთრწვერა თოვლი-პაპაი, ნოემბრიდან უკვე დადგება, აღარ დნება, და აპრილში ძლივას მოვესწრებით ამ არასასურველ სტუმრის მოშორებას. ასეთ ხანგრძლივი ზამთრისა გამო ჩვენში ბალ-ბოსტანი ვერა ხარობს და მხოლოდ პურსა ვთესავთ. ჯავახეთში არც ტყე მოიპოვება და სახლებს წივით ვახურებთ, უფრო კი საქონლის ორთქლით ვთბებით.

ჩვენი სახლები მიწურია. შიგ ერთ მხარეს საქონელი გვიბია, მეორე მხარეს კი ჩვენ ვცხოვრობთ. ჩვენს სადგომს საქონლის ბული ანუ ორთქლი ათბობს, ბუხარში კი წივა ხჩის. წივას მხოლოდ შეჭამადის და წყლის ასადულებლათ ვხმარობთ. რა ვქნათ, ასე რომ არ მოვიტყეთ, მთელი ჩვენი სარჩო-საბადებელი მარტო საწვავში არ გვეყოფა.

ჩვენი სოფელი მტკვრის მაღალ კიდურზეა გაშენებული. ამ კიდურიდან მტკვარი ძლივას მოსჩანს. სოფლიდან მტკვრამ-

დე სულ ციცაბო დაღმართია ოთხი-ხუთი ვერსი. ქვემოთადაც რომ თბილა და ამიტომაც აქ პატარა პატარა ბაღები გვაქვს გაშენებული. მტკვრის მეორე ნაპირას, ასე ერთი ვერსის მანძილზე სძევს დიდებული ვარძიის მონასტერი, რომელიც პიტალო კლდეშია გამოთლილი. ჩვენ აქ ხშირად დავიარებით სალოცავათ. ამ მონასტრის შესახებ ბარემ ბევრ რამეს გეტყვოდით, მაგრამ ეხლა დრო არა მაქვს, კვლავისათვის იყოს. ეხლა კი გიამბობთ ნამდვილ ამბავს ჩვენი ფინიას გმირობაზე.

ათი წლის ამბავს მოგახსენებთ.. მე ჯერ კიდევ პატარა ვიყავ და სკოლაში ახლად მიმაბარეს. ჩვენი სახლი სწორეთ სკოლის გვერდით არის გაშენებული, სოფლის განაპირას. ჩვენ პატარა ფინია გვყავდა, რომელსაც „ცუგრას“ ვეძახდით. როცა მე სკოლაში სიარული დავიწყე, ცუგრაც მომყვებოდა ხოლმე, ხშირად სკოლის დერეფანში აიტრუწებოდა და უცდიდა გაკვეთილის გათავებას, რომ მოწაფეები კარში გამოსულიყვენ და თავისი საუზმე მისთვისაც გაეწილადებინათ. ზოგჯერ ცუგრა გაკვეთილის გათავებას ვეღარ მოუცდიდა და დერეფანში ყეფას შორთავდა, რომ ჩვენი ყურადღება მიექცია. მასწავლებელს ეს არ ესიამოვნებოდა და რამდენჯერმე მითხრა: ეს თქვენი ფინია აქ ნუ შემოაჩვიე, თორემ მეცადინეობას გვიშლისო, მაგრამ აბა მე რა შემიძლო. ბოლოს მასწავლებელმა მოსამსახურეს უბრძანა, ფინია დერეფანში არ შემოაუშვა და როცა დაინახო, გააგდე ხოლმეო.

ცუგრა კარგათ მიხვდა, რომ მასწავლებელში შესვლა მისთვის აკრძალული იყო და არც ესაჭიროებოდა ეს. იგი ახლა უფრო გონივრულათ მოიქცა: როდესაც ჩვენ გაკვეთილი გაგვითავდებოდა და კარში გავიდოდით, ცუგრაც მაშინ მოიბრუნდა ხოლმე სკოლის ეზოში. ამხანაგებს ძალიან უყვარდათ, რადგანაც ცუგრა გაწვრთნილი ძალდი იყო, ხან უკანა ფეხებზე ჯდებოდა, ხან მალლა შეხტებოდა, ხან მალლა ასროლილ პურის ნაჭერს პირით დაიჭერდა. ლაქუციც ძან იცოდა. როცა ჩვენ დასვენება გაგვითავდებოდა და კლასში შევიდოდით, მაშინ ცუგრა შინისკენ გასწევდა და იქ უცდიდა გაკვეთილის გათავებას, რომ თავისი ლაქუციით და ოსტატობით მოწაფეებისათვის კიდევ რამე დაეცინცლა. მოწაფებს ცუგრა უყვარდათ და გულუხვით აჯილდოვებდნენ. ბოლოს ცუგრა

მასწავლებელსაც შეუყვარდა და კაი გემრიელ ლუკმებსაც მიირთმევდა ხოლმე მისგან. მაგრამ საწყალ ცუგრას მალე ყველაფერი ჩაუშხამდა.

იმ წელიწადს ცივი ზამთარი დაგვიდგა, დიდი თოვლი დასდო, შეუწყვეტილ თოვდა. დატკეპნილ ბილიქს რომ გადაცდენილიყავ, თოვლში ჩაიფლობოდი. ბოლოს თოვლი დამძიმდა, დაჯდა და ჩვენ შეგვეძლო მასზე სიარული. ხოლო ცხენი კი, თუ დატკეპნილ ბილიქს გადასცდებოდა, თოვლში იფლობოდა. ასეთი ზამთარი ჩვენში ხშირია და თქვენ თუ გაგიკვირდებათ, თორემ ჩვენ, ჯავახნი, ასეთ სტუმარს შეჩვეული ვართ და კარგათაც ვიცნობთ.

ზამთრობით ჩვენს მინდვრებში მგლებიც ბლომით დაძუნძულდებენ. ზოგჯერ ეს წყეული თვით სოფელსაც მიუახლოვდება ხოლმე. ჩვენს მასწავლებელს ისე ეშინოდა მგლისა, რომ ღამით მარტოკა კარში ვერ გამოვიდოდა. ზოგჯერ, როცა დილით სკოლაში მივიდოდით, ეზოში მგლის ნაფეხურებს ვხედავდით. მასწავლებელსაც ბევრჯერ დაუნახავს ღამით სარკმლიდან სკოლის ეზოში მოძუნძულე მგლები.

ერთ ღამეს. როდესაც ჩვენ უკვე ვივახშმეთ და ძილათ ვემზადებოდით, ძაღლების ყეფა ასტყდა. ჩვენი ცუგრა ამ დროს დერეფანში იყო და იმანაც ყეფა მორთო, იყეფა, იყეფა და ბოლოს კი სული გამელა. მეზობლების დიდი მურიეზი მაინც არა ცხრებოდენ და ერთი ალიაქოთი გააქონდათ. ფინია კიდევ ახმაურდა, მაგრამ ყეფის მაგივრათ წკმულილი დაიწყო. ხმაზე ეტყობოდა, რომ რალაცისა ეშინოდა.

— შვილო, ლუარსაბ, ერთი გაიხედე კარში, რა ძაღლის ყეფა გაიმართა, ქურდი არავინ იყოს, — უთხრა მამამ ჩემს უფროს ძმას, რომელიც უკვე ლოგინში იწვა.

ლუარსაბი ადგა, ფარაჯი წამოისხა, ჩუსტებში ფეხი წაპყო, ქრაქი აანთო და დერეფანში გავიდა. მეც თან გავყევი.

დერეფანში ცუგრამ რომ დაგვინახა, სიხარულით ცას დაეწია და ისეთი ყეფა დაიწყო, თითქო ვილაცას ემუქრებოა.

ლუარსაბმა ცული აიღო, ქრაქი მე მომცა და თვითონ კი გარე კარი ვააღო. ცუგრა ჩვენ ფეხებში გვეკვროდა.

კარი გაიღო თუ არა დერეფანში ჩვენს თვალწინ ვეება მგელი გაჩნდა. თვალებს საშინლათ აბრიალებდა, ხახა ოთხათ

დაელო, მაგრამ ახლო ვერ მოვიდა, კრაქის სინათლისა შინდა. ლუარსაბი დაიბნა, არ იცოდა რა ექნა, ერთ წამს შედგა. მეც შიშმა ამიტანა და მთლათ გავქვავდი.

ცუგერამ დაინახა თუ არა მგელი, არც აცივა, არც აცხელა და გულმოსული პირდაპირ ყელზე შეახტა მგელს. ეს ისე უცებ მოხდა, რომ ვერც კი წარმოვიდგენდი. მგელი მაშინათვე გაიქცა. ლუარსაბი გამოერკვა და ცული ეაროლა, მაგრამ ვერ მოახვედრა. მგელი კი არხინათ გაძუნძულდა და ჩენი მალხაზი ცუგრაც თან გაიტაცა...

როცა ლუარსაბმა კარი ისევ ჩაკეტა და შინ შემოვედით, მე მაშინ გამოვერკვიე, მომაგონდა ჩემი ცუგრა, მისი ლაქუცი, ხტომა, თამაში და ისე გული დამწყდა, რომ ცრემლები ველარ შევიკავე და ღრიალი მოვრთე:

— ვაიმე დედა, ჩენი ცუგრა მგელმა მოიტაცა! საწყალი ცუგრა! ეხლა ვინ იცის როგორ დაგლიჯა და როგორ ახრამუნებს ი წყეული მგელი!..

ეს რომ ჩემმა პატარა დამ — ნუცამ გაიგო იმანაც ტირილი მორთო და ორთავენი ერთად მოვთქვამდით ცუგრას!

— რა გაღრიალებთ, თქვე ვერანებო! — შემოგვიტია მამამ. ხვალ თუ გინდათ ორ მაგისტანა ძაღლს მოგიყვანთ.

ჩვენ შეგვერიდა და სული გავტვრინეთ, ხოლო ჩუმათ კი ვჭკითინებდით და თვალებიდან ლაპ-ლაპით ცრემლი გვდიოდა.

— ნუ სტირით, ჩემო გვრიტებოჯან! — გვითხრა ალერსით დედამ. — აბა რა გატირებთ. თქვენი ჭირიმც წაულია ცუგრასა. აი ბესოანთ ძაღლი საცაა ამ დღეებში ლეკვებს დაყრის. შიდით, აირჩიეთ რომელიც მოგეწონებათ და ის გავზარდოთ. იქნებ ის ცუგრაზედ უკეთესიც გამოდგეს.

შემდეგ დედამ თავზე ხელი გადაგვისვა და უფრო მეტის ალერსით გვითხრა:

ეხლა კი დაიძინეთ, ჩემო გვრიტებოჯან, რომ ხვალ ადრე უნდა ადგეთ. — მერე ადგა, უცეცხლო თაფლი და ფჭვილი გალესა ნახევარ ჭიქა წყალში, მე მომაწოდა და მითხრა:

— აი ეს დალიე, შვილო, კარგია, შიშის წამალია!

ბოლოს, როცა ჭიქა გამოვცალე, მან შუბლზე ხელი დამადო და მკითხა:

— ხომ არ შეგაშინა ი წყეულმა მგელმა? გენაცვალოს დედა, ცუგრაზე რა გადარდებს... ხომ არ შეგეშინდა?

— არა, არ შემშინებია, მხოლოდ ცუგრა შემეცოდა.

— ცუგრამ ჭირი მოგჭამოს, შეილოჯან, ნუ ინაღვლებ, ეხლა დაიძინეთ, მეც მეძინება...

დედის ტკბილმა ალერსმა ყველაფერი დაგვაფიწყა—ში-შიც, დარდიც, და მალე გემრიელათ ჩაგვეძინა. განა დედის ალერსზე ტკბილი კიდევ რამე არის ქვეყანაზე?.. ადამიანი მთელს თავის სიცოცხლეში დედის ალერსზედ უტკბილესს ვერაფერს ნახავს. ასეთი ტკბილი და საყვარელია მშობელი დედა. ტყუილათ კი არ უთქვამთ: „ადამიანმა რომ დედის გულისათვის ხელის გულზე ერბო-კვერცხი მოიწვას, იმის ამაგს მაინც ვერ გადიხდისო“...

დილით დედამ გამაღვიძა: — ადექი, შეილო, სკოლაში წასვლა არ დაგიგვიანდესო. მე მაშინვე წამოვდექი, ტანთ ჩა-ვიცვი, წიგნების ჩანთა გადავიკიდე მხარზე, ცოტა ყველი და პური ავიღე და სკოლისკენ გაესწიე. მომაგონდა ჩვენი ცუგრა და კიდევ დავლონდი. როცა მიველ, ამხანაგები უკვე ბლომათ შეგროვილიყვენ. მიველ თუ არა, მკითხეს:

— ვანო, ცუგრა სადღა არის?

— ცუგრა წუხელის მგელმა მოიტაცა.— ვუპასუხე მე და ყველაფერი დაწვრილებით ვუამბე.

— ოოო. ვაი! აფსუს, აფსუს! რა კაი ძაღლი იყო...

მე კიდევ გული ამემღვრა და თვალეებზე ცრემლი მო-მადგა.

— ნეტავ საითკენ გააქანა ი წყეულმა მგელმა?.. ამბობ-და ზოგიერთი ამხანაგი.

ბოლოს ერთმა ამხანაგმა — მოსემ ასეთი წინადადება მოგ-ვცა:

— ბიჭებო! მოდი გაკვეთილების შემდეგ წავიდეთ და ნაფეხურების კვალზე ვეძებოთ. ვნახოთ, სად შექამა ი არამ-ზადამ. სისხლის კვალიც იქნება ალბათ.

— წავიდეთ, წავიდეთ!..— შესძახა ყველამ ერთხმათ.

ამასობაში გაკვეთილის დროც მოახლოვდა, ზარი დარე-კეს და ჩვენ ყველანი კლასში შევედით. ცუგრას უბედურობა მასწავლებელს ვუთხარით. იმასაც გული დაეწვა...

გაკვეთილების შემდეგ მოწაფეები შინ წავიდნენ სახლიდან. ლოდ. ის იყო სადილი გავათავეთ, რომ ამხანაგები კარს მომადგნენ.

— აბა, ვანო, წავიდეთ და ცუგრას კვალი ვეძებოთ.

მე მათ გავყევი. ჩვენს სახლს რომ ცოტათი გავცილდით, სოფლის გარეთ მგლის ნაფეხურთან ერთად თოვლზე სისხლის წვეთებიც მოსჩანდა. ამ კვალს გავყევი. ჯერ მინდორში ვიარეთ ბარემ კაი სამი-ოთხი ვერსი. შემდეგ მტკვრის ღელის კიდურს მივადექით. კვალი ქვემოთ ჩაიღოდა.

— ალბად აქ თუ ჩაიტანა და შექამა, — სთქვეს ბიჭებმა.

როცა დაღმართს ცოტათი ჩავცილდით, სისხლის კვალმა ერთი დიდი ლოდის ძირში მიგვიყვანა. აქ კი ისეთი გასაოცარი რამ საკვირველება ვნახეთ, რომელსაც თავის დღეში ვერ წარმოვიდგენდით.

ლოდის ძირას მგელი გდია უძრავათ, თვალები დაუღია. მის თავქვეშ თოვლი სისხლით არის შესვრილი. ცუგრა მგელს ყელზე შემოხვევია, კბილები ყანყრატოში მაგრათ ჩაურჭვია და არ უშვებს.

მგლის დანახვაზე ჩვენ ჯერ შეგვეშინდა და ცოტათი უკანაც დავიხიეთ, მაგრამ შემდეგ უფროსი ამხანაგები მიხვდნენ, თუ რაშიც იყო საქმე. ჩვენ შევამჩნიეთ, რომ მგელი უძრავათ გდია და არც სუნთქავს; ფინია კი ცოცხალია, თვალები დაუჭყეტია, კულსაც აცანცარებს, ჩვენს დანახვად მაშინვე ყურები სცქვიტა. ამის დამნახვე ბიჭებმა სიხარულით წამოიძახეს:

— ბიჭოოო! ერთი შეხეთ, ცუგრას მგელი დაუხრჩვია!.. აი ყოჩად, ჩვენო ცუგრა! ი ყანყრატოს რომ კიდევ აღარ ეშვება... ალბათ ეხლაც თუ ცოცხალი ჰგონია...

— ტყუილათ კი არ სტაკებია ყელში, შვილოსან... ი სისხლის კვალი მგლისაა და ჩვენ კი ცუგრასი გვეგონა...

ბიჭებმა კიდევ ბევრი საქმეური სიტყვები დახარჯეს ცუგრას გმირობაზე.

— ცუგრა, ცუგრა, ცუგრა!.. — უძახიან ბიჭები.

ცუგრა კი ყურებსაც არ იბერტყამს. ის გველივით შემოხვევია მგელს ყელზე და ყანყრატოს მაინც არ ეშვება. ბოლოს მე მითხრეს:

— მოდი, ვანო, ე ძალი მოაშორე მაგ წყეულს, თორე თავისით არ მოშორდება, კიდევ ცოცხალი ჰგონია.

მე ეს შევასრულე. როცა ცუგრა დარწმუნდა, რომ მას ხიფათი აღარ მოელოდა, მაშინ სიხარულით კუდი გაიქნ-გამოიქნია და ლაქუცი დაგვიწყო. ძალიან კი მისუსტებულიყო საწყალი, ცალკე სიცივისგან ძაგძაგებდა, ცალკე შიშისგან. მე ცუგრა კალთაში თბილათ გამოვახვიე და შინ გავუდექი. ამხანაგებმა კი მგელს კუდში ხელი წაავლეს და ისე წამოათრიეს სკოლის ეზოში, მასწავლებლის კარ-წინ.

მასწავლებელმა რომ ცუგრას ასეთი გმირობა გაიგო, გაუკვირდა. სოფელშიაც გავგოთ ეს ამბავი და ხაოხი ბლომათ შეგროვდა სკოლის ეზოში. ზოგი რას ამბობდა, ზოგი-რას, ხოლო ყველა კი ჩვენი ცუგრას ქებაში იყო.

მგელი იქვე გაატყავეს, ხორცი ძაღლებს მიუგდეს, ტყავი კი მასწავლებელმა ერთ ქალაქილს მიჰყიდა ხუთ მანეთათ, ამ ფულით ტკბილეულობა იყიდა და ყველიერში დაგვირიგა.

ცუგრა თან და თან მოსულიერდა, მოწაფეებს უფრო მეტათ შეუყვარდათ ასეთი საარაკო გმირობისათვის და უფრო უკეთესათ უმასპინძლდებოდნენ...

ბაგრატ ბეთანელი.

ხ ტ უ ნ ი ა.

(დასასრულა)

III

აღიან კარგი ზაფხული დაუდგათ ბაჭიებს. რა-
ღაც უცნაური ახალი ბძანება გამოვიდა, რომ
მიმინოები და ბუები დაეხცათ. ვინც უფრო
ბევრ მიმინოს და ბუს მოჰკლავდა იმას საჩუქარი
ედღეოდა. ბაჭიების მტრებს საწყალ მიმინოებს
და ბუებს უმოწყალოთ ავლებდენ მუსრს და ამიტომ ბაჭიები
მრავლდებოდენ და მრავლდებოდენ. ბაჭიები მალე ისე გამ-
რავლდენ, რომ საცა იყო სულ გაანადგურებდენ იმ არე მა-
რის ნათესს და ბოსტნეულობას. მოსახლეები და თითონ ისი-
ნიც, ვინც ეს ბძანება გამოსცა ძალიან შეაწუხეს ბაჭიებმა და
შეაფიქრიანეს. ახლა იმაზე მოჰყვენ ფიქრს, თუ ბაჭიები რო-
გორ გაეწყვიტათ და გადასწყვიტეს ერთი დიდი ნადირობა
გაემართათ: ყველა ბაჭიები ერთ ალაგას მოემწყვდიათ და
იქ ამოეხცათ. ამისთვის ერთი მოზრდილი ალაგი შემოლობეს
სამივე მხრიდან, მეოთხე მხარე გახსნილი იყო და იმ მხრი-
დან უნდა შეერეკათ შიგ ბაჭიები. ყველა ამ არე მარეს
მცხოვრებნი მოწვეულნი იყვენ აქ სანადიროთ. უნდა ჩრდი-
ლოეთისკენ დიდ გზასთან შეკრებილიყვენ და იქ დაეფთხოთ-
ბაჭიები. ძაღლები არ წამოიყვანეს, რომ ამათთვის ხელი არ
შეეშალათ, თოფებსაც არა ხმარობდენ, ამოდენა ხალხში საშიში
იყო. სამაგიეროთ ყველა კაცს და პატარა ბიჭს ქვევით სავსე
პარკი და ორ ორი გძელი ჯოხი ეჭირათ. ქაღები ეტლებით
და ცხენებით მოვიდენ, ბევრ იმათგანს ხელში რამე საჩხაკუ-
ნებელი ან სატკაცუნებელი ჰქონდათ ბაჭიების დასაფთხობათ,

ეტლებს კიდე მობჰული ჰქონდათ ძველი თუნუქის ნაქრები და ამის გამო ისეთი ხმაურობა იდგა, რომ საბრალო ისეც მხდალ ბაქიებს სულ თავ გზა დაებნათ.

მონადირეებს მშვენიერი დარი დაუდგათ. დილის რვა საათიდან ნადირობა დაიწყო ეტლებით და ცხენოსნებით საფსე იყო გზები და საშინელი ღრიანცელი იდგა. ხალხი დიდი და პატარა—ასე 30--35 ვერსის მანძილზე შემოერთყენ სამივე მხრიდან ბაქიებს და დიდი ხმაურობით, და ქვების სროლით აფთხოზდენ საბრალო ბაქიებს, ყველა ბუჩქს და ბუჩქნარს ჯოხს ურტყამდენ, თავ ზარ დაცემული ბაქიები გარბოდგამორბოდენ და მომეტებულნი იქვე ქვებით ჩაქოლილნი ძირს ეცემოდენ. ურიცხვ ბაქიებს მონადირეები თანდათან უახლოვდებოდენ და ერეკებოდენ მათ შემორაგულ ალაგს. გულ განთქილები ბეკრნი გზაშივე იხოცებოდენ, იქყლიტებოდენ, ბევრს კიდე გზა და გზა მონადირეები ჰკლავდენ, მაგრამ ამათ დაკლება არ ეტყობოდათ, პირ იქით სულ უფრო მატულობდენ, თითქოს ერთი დიდი ზღვა ბაქიებისა მოექანებაო. როდესაც ეს აზღვავებული ბაქიები შემორაგულ ალაგს მიუახლოვდენ, მაშინ ხომ დედა-მიწა სულ აღარ სჩანდა, ბაქიები ისე შექუჩდენ, რომ სულ ერთმანეთს ახტებოდენ, აქეთ იქით ეცემოდენ, გაქცევას ან სადმე დამალვას ცდილობდენ, მაგრამ ვინ გაუშვებდათ! უგულო მონადირეების რკალი თან და თან ვიწროვდებოდა, მეტი გზა არ იყო ყველა ბაქიები უნდა შემორაგულში შეცვივნილიყვენ, და ასეც მოხდა. შემორაგულში ჩამწკრივებული იყო ხუთასი პატარა გალია, თითო გალიაში თითო ბაქია ჩაეტეოდა. რასაკვირველია უფრო მარდი და ყოჩალი ბაქიები პირველები შევარდენ შემორაგულში, ვინც უფრო სულელი და გამოუცდელი იყო აქეთ იქით დაიწყეს სირბილი, ჰკვიანები კი მაშინვე გალიებს ეცენ და შიგ დაიმაღენ. ჩვენმა ხტუნია ბაქიამ ყველას აჯობა, ის პირველი შევარდა შემორაგულში და პირველი დაიმალა გალიაში. ერთ წამს ყველა ხუთასი გალია გაივსო ბაქიებით. მაგრამ ვაი იმათ ბრალი, ვინც ამ გალიებში არ შეძგრა. ყველას ამათ სიკვდილი მოელოდა და ყველანიც მაშინვე უმოწყალოთ ამოხოცეს. ის ხუთასი ბაქია კი იმ დამესვე რკინის გზით დიდ ქალაქში გაგზავნეს, სადაც უნდა გაეწრეთნათ ძაღლებთან შესაჯიბრებლათ.

IV

ბაქიები დიდ ქალაქში მიიყვანეს. ამ ქალაქის განაპირას იყო ამათთვის მომზადებული ბინა. ამ ბინას შესაფარს ეძახდნენ. ბაქიებს ფრთხილათ და სათუთად ეკიდებოდნენ. შესაფარი დიდი რგვლათ შემოღობილი ალაგი იყო, შემოღობილში მრავალი პატარა კარები ჰქონდა გაკეთებული. ბაქიები ძალიან კარგათ გრძნობდნენ თავს შესაფარში, რადგან აქ ალაგიც ბევრი ჰქონდათ და საჭმელიც.

მეორე დღესვე დაიწყეს ბაქიების გაწვრთნა: ღობეში გაკეთებული კარებები ერთბაშათ გააღეს, ბაქიებიც მაშინვე გავარდნენ კარებიდან. კარებები მეორე შემორაგულში გადიოდა და ეს შემორაგული უფრო მოზრდილი იყო. როგორც კი ბაქიები გასცდნენ კარებს, უცბათ მათ იქიდან ბიჭები მივარდნენ და ერთი ყვირილ—კიჟინით ისევ შესაფარში შევლალეს. რამდენიმე დღეს ასე წვრთნიდნენ ბაქიებს, სანამ ყველა ბაქია არ მიხვდა, რომ როდესაც რამე საფთხე მოელოდათ, მაშინვე რომელიმე კარებით შესაფარში უნდა შევარდნილიყვნენ.

ახლა მეორე გავვეთილი დაიწყა. შესაფარიდან ბაქიები დიდ შემორაგულში გამოვრეკეს, სადაც ბაქიებისა და ძაღლების დაჯიბრება უნდა მომხდარიყო. აქაც სუყველა მხრიდან ბაქიებს ძაღლები და ბიჭები მოედნენ. შეშინებული ბაქიები გამოვრბოდნენ და ყველაზე წინ კი ჩვენი ხტუნია ბაქია მოჰქროდა.

— უყურეთ ერთი აი იმ მოწინავეს, როგორ მორბის კაი მოჯირითე ცხენივით! სთქვა ერთმა ირლანდიელმა მეჯინიბემ.

ბაქიებმა ჯერ თითქოს არ იცოდნენ სად გაჰქცეოდნენ მდევრებს, მაგრამ მერე შესაფარი შოაგონდათ და ყველა შესაფარისკენ გაექანა. თითქო თეთრი ღრუბელი მიექანებოდა. ერთი კვირა ასე წვრთნიდნენ ბაქიებს. ეხლა ბაქიებმა კარგათ იცოდნენ, რომ შესაფარში იყო იმათი ხსნა.

მალე საჯარო შეჯიბრებაც უნდა მომხდარიყო.

ბაქიების მომვლელნიც და ძაღლების პატრონებიც რო-

მელთაც მოეყვანათ თავიანთი ძალები შესაჯიბრებლათ. კარგათ იცნობდნენ „ხტუნია“ ბაქიას. გძელ ყურა ჯოგიც თავის წინამძღოლათ სთვლიდა ხტუნიას, რადგან ის მუდამ წინ მოუძღოდა ხოლმე მათ.

როდესაც ამათ შეჯიბრებაზე ძალებთან დაიწყებდნენ ხოლმე ლაპარაკს, „ხტუნია“ ბაქიას ბევრი მომხრე ჰყავდა.

— ნეტავი ამ შეჯიბრებაში მიიღებს მონაწილეობას ჩვენი დიგნემას მწევარი?

— რომ მიიღოს კიდევ, მაინც „ხტუნიას“ ვერავინ აჯობებს.

— მე კი ვამბობ, რომ ჩემი ბებერი ჯენი აჯობებს თქვენ „ხტუნიას“. ბუზლუნით ამბობდა ერთი მწვევრების შემნახავი.

— მე კიდევ მთელ ჩემი ერთი თვის ჯამაგირზე გენაძლევივით, რომ ვერც ერთი ძალლი ვერ აჯობებს ხტუნიას, თქვა ბაქიების მომვლელმა.

ხშირათ ეჯიბრებოდნენ ხოლმე ესენი ერთმანეთს, მაგრამ თან და თან „ხტუნიას“ მომხრეები ემატებოდნენ.

V

შეჯიბრების პირველ დღეს მშვენიერი დარი დადგა. დიდ შემორაგულ მოედნის გარშემო მაყურებელი ხალხისთვის იყო გამართული ადგილები. ძალიან ბევრი მაყურებელი მოვიდა, მომეტებული რასაკვირველია ამისთანა გასართობების მოყვარულნი იყვენ. ყველგან მოსჩანდნენ მწვევრები, რომლებსაც შეჯიბრებაში უნდა მიეღოთ მონაწილეობა. თითო მწვევრის შემნახველს ორი მწვევარი ჰყავდათ ჯაქვზე დაბმული. მწვევრებს გადაფარებული ჰქონდათ ჩული ისე, რომ მათ უჩანდათ მარტო ძარღვიანი ფეხები, გძელი კისრები და პატარა ყვითელი თავები წინ გამოწეული ყბებით. მათი შემნახველები ისე უფრთხილდებოდნენ და ყურს უგდებდნენ, როგორც პატარა ბავშვებს. სულ თვალ-ყურს ადევნებდნენ მათ, რომ არა შეეჭამათ რა, არაფრისთვის არ ესუნათ და ახლოს უცხო არ მოჰკარებოდათ. ხომ ბევრნი იყვენ დანაძლევივებული. მწვევრების და ბაქიების გამარჯვებაზე და რასაკვირველია ბა-

ქიების მომხრეები ცდილობდნენ რაიმე ვნება მოეტანათ მწევრებისთვის, რომ იმათ ვერ ეჯობნათ ბაქიებისთვის. ხშირათ მოხდებოდა ხოლმე, რომ ბაქიების მომხრეები ჩუმათ გადუგდებდნენ ხოლმე მწევრებს ხორცის ნაჭერს ისეთი საწამლაოთ, ან რამით შეზავებულს, რომელიც აფუჭებდა, ავნებდა მწევარს, ის ველარ შესძლებდა მარდ სირბილს, ძალის მომვლევებსაც ამის ეშინოდათ და იმიტომ უფთხილდებოდნენ ასე თავის მწევრებს.

თითო ბაქიაზე ორ მწევარს უშვებდნენ. ჯერ ბაქიას გამოუშვებდნენ იმ მოედანზე, სადაც შეჯიბრება უნდა მომხდარიყო. გამოსასვლელში იდგა ცალკე მიჩენილი კაცი. როგორც კი დაინახავდა, რომ ბაქია გამოვარდა მოედანზე, ის მაშინვე აუშვებდა ორ მწევარს. ბაქიას და მწევარს უკან მისდევდა ცხენით მთლათ წითელში ჩაცმული კაცი, რომელიც თვალყურს ადევნებდა შეჯიბრებულებს. ბაქია მაშინვე მოედნის ირგვლივ შესაფარისკენ გარბოდა და მწევრებიც გამოუდგებოდნენ მათ. როდესაც მწევარი მოეწევა ბაქიას, ბაქია მაშინ იცვლის გზას და თითო ბაქიის გზის შეცვლა მწევარს გამარჯვების ნიშნათ ეთვლება. სრულიათ კი მწევარი მაშინ იმარჯვებს, როდესაც გაგლეჯავს ბაქიას.

ხან და ხან მწევარი მაშინვე მოეწევა ბაქიას და იქვე გაგლეჯავს მას, მაგრამ ეს იშვიათათ ხდება. უფრო ხშირათ მწევარი ნახევარ გზაზე მოეწევა ბაქიას, იშვიათათ ხდება, რომ ბაქია შესაფარამდის მივიდეს და მწევარი ვერ დაეწიოს მას. შეჯიბრების დროს სხვა და სხვა შემთხვევაა ხოლმე: ძალლი მალე მიეწევა ბაქიას; ბაქიამაც შესაძლოა მალე მიიბრინოს შესაფარამდის; ძაღლები საზოგადოათ მალე იღლებიან და მათ მაგიერათ სხვა ძაღლებს მიუსევენ; ბაქია შესაძლოა გზის არევითაც შესაფარამდის ვერ მიაღწიოს, მაშინ ბაქიას ტყვიით ჰკლავენ.

შეჯიბრების დროს ძალიან გავრცელებულია მოტყუება და ხრიკები, ამიტომ ცდილობდნენ, რომ წესისთვის მიჩენილი კაცები მსაჯულებივით ძალიან პატიოსნები იყვნენ, რომ იმათი დაქრთამვა არ შეიძლებოდა.

ერთ შეჯიბრების დროს წესისთვის მიჩენილ კაცთან, მიკითხვან ვილაც მივიდა და ცივარა უთავაზა. ყველამ დაინახა, რომ ამ

კაცს ციგარა უთავაზეს, მაგრამ ის კი ვერ შეამჩნიეს, რომ ციგარა ლუღჯ ქალაღლში იყო გახვეული და რომ მიკიმ მოხსნა ის ქალაღლი და ისე მოსწია ციგარა. კაცმა უთხრა:

— თუ ხვალ წესისთვის შენ იქნება დაყენებული და ისე მოხდება, რომ ბებერი დიგნემას მწევარი ვერ დაეწევა ბაქიას, მაშინ მეორე ციგარას მოგართმევ.

— თუ მე ხვალ ვიქნები დარაჯათ ისე მოვახერხებ, რომ სხვა მწევარიც ვერ დაეწევა ბაქიას, უპასუხა დარაჯმა მიკიმ.

— ეგ უფრო კარგი, მაშ ორ ციგარას მოგართმევთ ერთის მაგიერ.

საზოგადოათ წესიერების დამცველი ძალიან კარგი და პატიოსანი კაცი იყო, მაგრამ ხან და ხან მის მაგიერათ მიკის ჩააყენებდენ ხოლმე.

ბაქიები ძალიან გვანან ერთმანეთს და აბა ვინ შეამჩნევდა რომ მიკი არჩევით გამოუშვებდა ბაქიას. მართალია მიკი ქრთამს იღებდა, მაგრამ ისე ახერხებდა საქმეს, რომ არც ძაღლს ავნებდა რამეს და არც ბაქიას. ორმოცდა ათი ბაქია კიდევ იყო გამოუშვებული და მოკლული, მიკი საზოგადოათ კარგა ასრულებდა თავის საქმეს.

ერთი უკანასკნელი შეჯიბრება კიდევ უნდა მომხდარიყო. ძალიან დიდი სანაძლეო იყო დადებული იმ ძაღლებზე, რომლებიც მონაწილეობას იღებდენ ამ შეჯიბრებაზე.

VI

მარდი, მოხდენილი მწევრები უცდიდენ თავიანთ რიგს. ზედამხედველი მიკი ისე კარგათ იქცეოდა აქამდის, რომ არავის ეჭვი არ შეეპარებოდა მის პატიოსნობაში. მიკის ხელთ იყო რომელი ბაქიაც უნდოდა იმას ამოარჩევდა.

— გამოუშვით მესამე ნომერი! დაუყვირა მან თავის თანაშემწეს, ამ დროს გამოხტა ჩვენი „ხტუნია“ ბაქია, მან გაკვირვებით და შიშით შეხედა იმოდენა ხალხს და გაოცებით მალლა შეხტა.

— ხრრრ! დაიყვირა მიკიმ, იმისმა თანაშემწემ კი ჯოხით დააბრაზუნა ფიცარზე.

ბტუნია სულ მალლა და მალლა ბტუნვით გაიქცა, მიკიმ დაგვიანებით აუშვა მწვერები.

რა მშვენიერი მწვერები იყვენ, რა მარღათ გარბოდენ! მაგრამ ბტუნიაც ჩიტისავით მიფრინავდა შესაფარისაკენ, აი ნახევარი გზაც გაიარა, მაგრამ მწვერები ვერ დაეწიენ ბტუნიას, აი ბაქიამ შესაფარს მიატანა კიდევ და გაძვრა კარებში, დარჩენ მწვერები ხახა მშრალი. ხალხი ტაშს უკრავდა პატარა ბტუნია ბაქიას და დაცინოდა მწვერებს. დახეთ, მიკი. როგორ იცინოდა! მწვეარის პატრონი კი როგორ ჯავრობდა! მეორე დღეს ყველა გაზეთებში დაწერილი იყო ბტუნიას გამარჯვებაზე: „საკვირველი გამარჯვება ბტუნია ბაქიასი, გუშინ შეჯიბრების დროს პატარა ბტუნია ბაქიამ აჯობა ყველაზე გამოჩენილ მწვეარს“.

მიკი ხელ ახლათ შეხვდა იმ კაცს:

— მიკი, გინდა ციგარა!

— რატომაც არა! თქვენი ციგარები ისე მომწონს, რომ თუ შეიძლება ორი მიბოძეთ! — გმადლობთ, გმადლობთ.

VII

ამის შემდეგ მიკი ამაყობდა ხოლმე თავისი ბტუნია ბაქით. მიკი ისევ ბაქიების მომვლელათ იყო დაყენებული და ძალიანაც კმაყოფილი იყო, რადგან ბტუნია თან და თან თავს იჩენდა და იმარჯვებდა მწვერებსზე. ბევრი ბაქიები გადურჩებოდენ ხოლმე მწვერებს, მაგრამ ისინი ან უცბათ გზას გადუხვევდენ ან ხრიკებს ხმარობდენ, ბტუნია კი პირდაპირ ისარივით გარბოდა შესაფარისკენ, არც ერთხელ არ მიუხვევ-მოუხვევდა. ეს შეჯიბრება კვირაში ორჯელ იმართებოდა და თითო შეჯიბრებაზე 30—40 ბაქია იხოცებოდა.

ბტუნია ყველა შეჯიბრებაში იღებდა მონაწილეობას და ყოველთვის იმარჯვებდა. მიკი აღტაცებაში მოდიოდა და ამბობდა: „ყველა მწვეარი უნდა ამაყობდეს, რომ მას ასეთი შესანიშნავი ბაქია სჯობნის“. ბტუნიამ ექვს ჯერ გაიმარჯვა, ეხლა ყველა იცნობდა ბტუნია ბაქიას და ყველას ენაზე ადგა იმის სახელი. გაზეთებში ყველა გამარჯვების შემდეგ მოთავსებული იყო მისი სურათი ხოლმე და შემდეგი ეწერა:

„პატარა ხტუნია ბაქიამ კიდე გაიმარჯვა, ეს იმის ნიშანი, რომ ძაღლების ჯიში თან და თან უფარვისდება.“

— ღმერთს გეფიცები, რომ ღირსია გავანთავისუფლოთ ჩვენი ხტუნია, უთუოთ უნდა გავანთავისუფლოთ, ეუბნებოდა მიკი თავის უფროსს.

— კარგი, მიკი, უთხრა უფროსმა, თუ შენი ბაქია ცამეტჯერ გაიმარჯვებს, მაშინ ნებას მოგცემ წაიყვანო ის თავის სამშობლოში და იქ გაანთავისუფლო.

— მადლობელი ვარ, ბატონო უფროსო, მაგრამ არ შეიძლება ცამეტის მაგივრათ ათის შემდეგ?

— არა, არა, მე მინდა რომ ხტუნიამ იმ საუკეთესო — მეძებარსაც აჯობოს ეხლა რომ უნდა მოიყვანონ.

— მაშ გახსოვდეთ, ბატონო, პირობას არ გადახვიდეთ. ცამეტი გამარჯვების შემდეგ ხტუნია უნდა გავანთავისუფლოთ,

მალე კიდე მოიყვანეს ახალი ბაქიები და ერთი მათგანი ძალიან ჰგავდა ხტუნიას. მართალია ეს ბაქია ისე მარდათ არ დარბოდა, როგორც ჩვენი ხტუნია, მაგრამ მიკიმ გადასწყვიტა რამე ნიშანი დაედო ხტუნიათვის, რომ არ შესცვლოდა; მახათით საწყალ ხტუნიას ყური გაუხვრიტა.

„სჯობია ყოველ გამარჯვებაზე თითო ნახვრეტი გაუკეთო ხოლომე“ გაიფიქრა მიკიმ და კიდე ხუთი ნახვრეტი მიუმატა ხტუნიას ყურს.

— იცოდე, ხტუნია, როცა შენ ცამეტი ნახვრეტი გექნება ყურზე მაშინ გაგანთავისუფლებ.

ერთი კვირის შემდეგ ხტუნიამ ახლათ გაიმარჯვა მწვერებზე და ხტუნიას ალაგი აღარ ჰქონდა ნახვრეტისათვის მარჯვენა ყურზე, ისე რომ ახალი ნახვრეტი მარცხენა ყურზე გაუკეთეს. კიდე ერთი კვირის შემდეგ კი ხტუნიას ცამეტი ნახვრეტი ჰქონდა ექვსი მარცხენაზე და შვიდი მარჯვენაზე.

გაზეთებშიაც ბევრი ქება დიდება ეწერა ბაქიაზე.

მაგრამ ყველაზე ძალიან მიკის უხაროდა

— ეხლა შენ თავისუფალი ხარ, ჩემო ხტუნია! ეუბნებოდა მიკი. ცამეტი ბედნიერი რიცხვია და შენც ბედნიერება მოგიტანა.

იმ დღესვე მიკიმ ჩასვა ყუთში ბაქია. ჩაჯდა მატარებელში და იმ ალაგამდის მივიდა, სადაც ბაქიას სამშობლო ეგულებოდა,

როდესაც მიკიმ კარგა მოშორებით გაიარა ფეხით, შედგა და წყნარად
 ლა გამოალო ვალიას კარები. ბაქია გამოვარდა ვალიიდან და
 ერთ წამს გაუბედავით ათვალთვალდა არე მარეს. მერე ერთი
 ორი ნახტომი გააკეთა და მალლა ახტა, რომ დაეთვალთვალდა
 ბია ადგილი. უცბათ ცქვიტა თავისი გახვრეტილი ყურები,
 გაბედულათ გადახტა კიდე თავის საშობლო მინდორზე და
 წინანდებურათ მარდათ გაჰქრა.

ამის შემდეგ ხშირათ ხედავდნენ ხოლმე ხტუნიას კასკადოს.
 მიდამოებში. ხშირათ ნადირობდნენ ხოლმე ბაქიებზე, მაგრამ,
 ხტუნია არც ერთხელ არ ჩავარდნიათ ტყვეთ, რადგან არც
 ერთ დაქერილ ბაქიას არ უნახებ. გახვრეტილი ყურები, რო-
 გორიც ჰქონდა ჩვენ ხტუნია ბაქიას.

კუდრაჭა.

(თარგმანი).

მიიღება ხელის მოწერა 1916 წლისათვის

ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო განცხადებით

სახალხო ფურცელი

გამოვა იმავე პროგრამით, როგორც 1915 წელს გამოდიოდა. გაზეთის ფასი დამატებიანათ: წლით როგორც ქალაქში ისე ქალაქ გარედ ღირს 9 მან. 50 კ., საზღვარ-გარედ 15 მ. ნახევარი წლით ტფილისში 5 მან. საზღვარ-გარედ 8 მ. ერთი თვით ტფილისში 90 კ., საზღვარ გარედ 1 მან. 50 კაპ. ცალკე ნომერი ყველგან ერთი მარტი. დამატებიანი ნომერი (კვირისა) 7 კაპიკი.

წლიური ხელის მომწერნი, რომლებიც 1 აფრილიმდე სრულვდ გადაიხთიან წლიურ ფასს, მიღებენ ბრემიას ორიგინალურ თბულებას თანამედროვე სოციალურ-პოლიტიკურ და ეროვნულ მდგომარეობის შესახებ.

ხელის მოწერა მიიღება „სახალხო ფურცლის“ კანტორაში, სახალხოს ქ. სარაჯიშვილის სახლი და წერაკითხვ. საზოგადოების წიგნის მალახიში ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, груз. яз. „САХАЛХО ПУРЦЕЛИ“ почтовый ящикъ 190

მიიღება ხელის მოწერა 1916 წ.

ყოველ-ღიური სალიტერატურო, საეკონომიკო და საპოლიტიკო გაზეთი

„საქართველო“

უბრემიოდ—ყოველ-კვირულ სურათებიან დამატებით ღირს 8 მან. 50 კ. ბრემიოდ გაზეთი წლიურ ხელის მომწერთათვის ღირს 10 მან. ფული ნაწილ-ნაწილად შემოიტანება.

ბრემიები: 1) სალიტერატურო კრებული „მერანი“, გამოვა სამ თვეში ერთხელ დასურათებული. 2) „საქართველოს“ ბიბლიოთეკა „ჩვენი მრწამსი“, წიგნაკებათ. 3) საქართველოს ეროვნულ-პოლიტიკური დიდი რუკა.

ფულის გამოგზავნა და ხელის მოწერა შეიძლება რედაქციის კანტორა ქ. ტფილისი, მოსკოვის ქუჩა, სახლი გაბაშვილისა № 4. ფოსტის ყუთი 76. (Тифлисъ Московская ул. домъ Габаева № 4. почтовый ящикъ № 76). და წერაკითხვის საზოგადოებაში.

ქართული
ლიბრირთა

ჯეჯილი

საუმაწვიდო ნახატებიანი ჟურნალი
ოცდა გეჯილა წელიწადი.

ჟეჯილა დაარსებულია 1890 წელს.

გამოვა 1916 წ. თვეში ერთხელ, ჟურნალში ორი
განყოფილებაა, მცარეებისათვის და მოხრდილთათვის.
ჟურნალი «ჯეჯილი» თბილისში უღირება
4 მან., ქადაქ გარეთ (გაგზავნით) 5 მან.

ნახევარი წლით 3 მან., ცალკე ნომერი 40 კაპ.

ხელის მოწერა მიიღება: თბილისში — «ჯეჯილის» რედაქციაში,
(არტილერიის ქუჩა, № 5.)

ფონტის აღრესი: Въ тифлисъ въ Ред. Грузинскаго дѣтскаго
журнала „Джеджили“

რედაქციაში იუიდება მალთანა იათუათ

მკველი წლის ნომერები